
Landboforhold og landoekonomiske Læreanstalter i Norge og Sverrig.

(En Indberetning fra Landmaaler, Cand. phil. Edo. Thomsen
til det Kongelige Landhuusholdningselskab over en af ham
i 1848 og 1849 foretagen Reise.)

I Efteraaret 1848 blev jeg ved Understøttelse fra det
Kgl. Landhuusholdningselskab, det Keisersenske Fond og
det Lottiske Legat sat istand til at begynde en Reise,
hvis Hovedformaal var at bese de i Norge og Sver-
rig oprettede landoekonomiske Instituter.

Det være altsaa her min Opgave i Korthed at
fremstille, hvorledes man i Norge og Sverrig har søgt
at afhjælpe det Savn, hvorunder vi saa længe have lidt
og endnu lide, Mangel paa Leilighed til landoekonomisk
Uddannelse for den høiere mere dannede, saavelsom for
Bonden og den arbejdende Klasse.

I Begyndelsen af Septbr. forlod jeg saaledes Dan-
mark, og tog paa Dampskibet „Christiania“ directe til
denne Norges Hovedstad.

I Norge opholdt jeg mig en Maanedstid og be-
søgte i den Tid af de der oprettede Landbrugsfokler,

Amtsskoler kaldede, Skolerne i Aggershuus Amt, Budstæruds Amt og Smaalehnenes Amt.

Den første af disse er paa Abildsø, ikke langt fra Christiania, for Diebliffet eiet af Brodrene Betlesen. Det er en temmelig stor Eiendom, tidligere behandlet meget slet, og først for kort Tid siden kommet i Hænderne paa de nærværende Bestyrere, hvilket maa og kan tale til Undskyldning for den Mangel paa Orden, som man ellers havde Ret til at vente paa en Anstalt, som skulde være til Mønster for Landbrugerne i Omegnen og de Elever, som oplæres der.

Naar jeg undtager en temmelig betydelig Mose, som ved Brænding var bragt under Cultuur, var der paa denne Eiendom Intet af synderlig Interesse; Savnet af tilbørlig Driftscapital syntes at være den væsentligste Mangel ved Eiendommens Besiddere.

Institutet har 500 Spd. aarligt Tilskud af Staten og ligesaameget af Communen; Eleverne, fra 18—25 Aar gl., der alle ere af Bøndeklassen, eller idetmindste maa gjøre Karlearbeidet paa Gaarden, betale hver 2 Spd. maanedlig, hvilket lagt sammen med de tidligere anførte 1000 Spd., naar Skolen, som dengang jeg saae den, har 13 Elever, vil udgjøre en aarlig Indtægt af 1,312 Spd. = 2,624 Rbd., en tilsyneladende ikke ubetydelig Hjælp.

Underviisningsfagene i denne som i de fleste af Amtsskolerne, ere:

- 1) Modersmaalet.
- 2) Chemie.
- 3) Physik.

- 4) Agerdyrkningslære, hvor fornemlig Sverdrups og Lundequists Lærebøger lægges til Grund.
- 5) Huusdyrenes Behandling i syg og sund Tilstand, hvor Prof. Artus's Bog benyttes.
- 6) Constructionstegning og Redskabstegning.
- 7) Landmaaling, (vistnok meget ubetydeligt).
- 8) Regning og Geometri.

Alle disse Fag besørages af de to Brødre Wetlesen, der ere udgaaede fra Christianias Universitet, og i Almindelighed ansees at være deres Post vorne.

Et Course er beregnet paa 2 Aar; alene Vinteren er indrømmet til den theoretiske Veiledning, ligesom Eleverne paa denne Tid stiftewis bestæftiges i Huggehuset og Smedien med Forfærdigelsen af de almindeligste Redskaber.

Den næste Skole jeg besøgte var: Budskeruds Amtsskole, der dengang var paa Linnæs i Nærheden af Drammen; Eieren Proprietair Christensen var Skolens Bestyrer. I det Væsentlige er der ingen Forskiel paa denne og den forudnævnte Skole, kun har den et ringere Tilskud fra Staten, nemlig 300 Spd. aarlig, som en Folge af at Communen kun har villet bidrage et saa stort Beløb. Staten har nemlig forpligtet sig til, til Oprettelsen af slige Amtsskoler at bidrage et lignende Beløb, som Amtet selv yder, naturligvis indtil en vis Grændse, jeg troer indtil 500 Spd. aarlig.

Denne Skole er dog ogsaa i den Henseende forskjellig fra de andre, at Forstanderen har Ret til eller idetmindste ikke Forbud imod foruden Bønder sønner og-

faa at modtage unge Menneſker af den mere dannede Klasse udenfor Amtsbeſtyrelſens Control, hvilke i det de have ſtorre Fordringer ogſaa betale mere for deres Ophold og Underviisning. Dog er dette mere at betragte ſom privat Entreprife, hvilket imidlertid fortjener at nævnes, da det ved flere af Skolerne ligefrem er forbudet Forſtanderen at have andre end dem, ſom Skolens Beſtyrelſe tilſteder Afgang, og over hvilke den ſom Følge deraf har Ret til Control.

Da jeg var der, var Skolen beſøgt af 14 Værlinge, der beſørge Gaardens Drift, og foruden diſſe 10 Elever, der kun undtagelsesviis deeltage i det Practiſte. Underviisningsſagene ere de ſamme ſom ved Aggershuus-Amtſſkole; Underviisningstiden er ikke indſtrænket til Vinteren alene; om Sommeren anvendes Morgentimer fra 8—9 til theoretiff Underviisning, undtagen naar Gaardens Drift fordrer Værlingens Hænder hele Dagen. Proprietair Chriſtensen har efter Forlydende ſenere opgivet Skolen, ſom uagtet det ikke ubetydelige Tilſkud efter Hr. Chriſtensens Sigende kun bragte Tab; han vil i Fremtiden indſtrænke ſig til private Elever, hvoraf flere, end det hidtil havde været muligt for ham at modtage, have henvendt ſig til ham med Anmodninger om Optagelſe i Inſtitutet.

Fra Drammen tog jeg over Holmeſtrand til Horten, hvor jeg med megen Interesſe beſaae de ſtore Maſſinværkſteder, navnlig beregnet for Flaaden, ſom ſkal have ſin Hovedſtation der. Med et Dampſtib gif jeg over Fjorden til Moſs og derfra med Skjutsbefordring til Frederikshald og det nær derved liggende In-

stitut Lundestad, Smaalehnenes Amtsskole, bestyret af Lundestads nærværende Eier Hr. Biel, der har modtaget sin landoekonomiske Uddannelse paa Degeberg-Institut i Sverrig. Skjøndt dette Institut i det Væsentlige ikke er forskjelligt fra de tidligere, troer jeg dog, at den fuldstændigere Beretning, jeg, paa Grund af et længere Ophold der, er i Stand til at give, ikke vil være paa urette Sted; saavidt muligt skal Gjengivelse udelades.

Lundestad ligger i Smaalehnenes Amt, $\frac{1}{2}$ Miil fra Frederikshald, Jorderne strækkende sig lige ned til Svinesund, Grændsen mellem Norge og Sverrig. Gaardens Beliggenhed saa nær ved Kjøbstaden, til hvilken Produkterne let kunne føres paa Pramme opad Svinesund, er en særdeles Fordeel for Eiendommen. Til Gaarden hører c. 1165 Maal à 2500 \square Alen, altsaa lidt over 200 Tdr. Land Agerjord; dertil 400 Tdr. Land Skov, der imidlertid som største Delen af Skovene i det sydlige Norge ere saa forbuggede, at de neppe kunne forsyne Gaarden med det fornødne Brændsel og Gavnstømmer. Skjøndt Markerne ere temmelig jævne, vanskeliggjøres Arbeidet dog af Klipper, der paa mange Steder hæve sig frem i Overfladen og i det øverste Jordlag; ikke at tale om den store Ulempe, Klippeunderlaget forvolder ved den Mængde Kilder, dette er Aarsag i, Kildevæld, der navnlig paa denne Eiendom ere vanskelige at aflede. Under det øverste Jordlag er nemlig et Lag af Flydesand, som overordentlig vanskeliggjør den aabne Afgrovtning og gjør Fashineafledning umulig, idet de aabne Grovter ved det første

Regnveir flyde til og de underjordiske Rønder strar stoppes.

Mergel findes ikke paa Eiendommen og er i det Hele meget sjelden i Norge; 3 Mil fra Lundestad paa en D i Svinesund skal der findes Koralmergel, men neppe vil det betale sig i denne Distance at fore den til Eiendommen, skjøndt den tilfrosne Fjord om Vinteren giver en god og hurtig Kjørevei.

Sædfølgen, som endnu ikke er fuldblommen i Drøden, vil blive 10aarigt Omløb, nemlig:

- 1) Grønjørds-Havre.
- 2) Kartofler (radgjødede).
- 3) Byg.
- 4) Havre.
- 5) Brak (gjødet).
- 6) Rug (med Klover).
- 7) Klover (til Slæt).
- 8) Klover (til do.).
- 9) Græsning.
- 10) Græsning.

Grønjørds-havren lykkes i Almindelighed godt og giver efter Udsæd af $1\frac{1}{2}$ Td. pr. 14000 Men omtrent 8 Fold i Gjennemsnit.

Ikke hvert Aar havees en heel Mark med Kartofler; en Deel af Marken besaaes med Turnips; 1848 mislykkes begge Dele; Kartoflerne angrebes af den almindelige Kartoffelsygdom, Turnips paa Grund af den fugtige Sommer. og den deraf følgende Mangel paa tilstrækkelig Behandling.

Af Byg benyttes, som man vel kunde slutte sig til, det ferradede.

Brakken gjødes med c. 15—20 Pæs à 3 Ebr. à 4 Kubit Fod pr. Maal = 2500 □ Alen, eller omtrent 80 à 100 Pæs pr. 14000 □ Alen.

Kløveren saaes om Foraaret paa den sidstfaldne Snee i Rugmarken og tromles ned med en let Tromle. Den er hidtil saaget blandet halvt med Timothei, eller $\frac{1}{3}$ Hvidkløver, $\frac{1}{3}$ Rødkløver, $\frac{1}{3}$ Timothei.

Efter Dr. Wiels Opgivende kunde som Gjennemsnitshøst ansees efter Udsæd:

af Rug	12	Fold.
- Byg	10	—
- Kartofler	10	—
- Havre	8	—

For Diebliffet var Besætningen:

2 Kjøreheste,
9 Arbejdsheste,
6 Træfstude,
3 Tyre,
40 Malkesøer.

Med Undtagelse af de 2 Kjøreheste, der var af jydsk Race og for ikke lang Tid siden vare komne derop, vare Hestene alle af norsk Race, der i det Hele synes bedst at passe for Norges bakkesulde Veie; idetmindste var den almindelige Mening baade i Norge og det nordlige Sverrig, at vore danske Heste ikke passede der.

Med Hensyn til Dvægets Fodring, da holdes det om Sommeren paa fri Græsgang, ikke tøiret, drives

hjem Middag og Aften for at malkes, og gives i Middagsstunden en Gist Grønsøder paa Stalden.

Om Vinteren gives Dvæget 7 Foder daglig:

- 1ste Foder Kl. 6, „Sørpe“^{*)}.
 2det — - 8, Hø.
 3die — - 9—10, Vand og Sørpe.
 4de — - 12, Hø.
 5te — - 3, Sørpe.
 6te — - 5, Hø.
 7de — - 6, Vand.
 8de — - 7—8, Baarsædshalm.

Kostalden, der ligesom de andre Bygninger paa Gaarden og Bygninger i Almindelighed i Norge er bygget af Planke, beklædt med Brædder, ligger paa en Klippestraaning, der har den Fordeel, at Mogningen derved bliver saa overordentlig let, idet bagved hver Baas er en lille Lem, hvorigjennem Gjødningen daglig feies ned i Møddingen, som ligger nedenunder. Denne Indretning træffer man meget almindelig i Norge; ligeledes er det almindeligt, at Indfjøslen i Ladene er indrettet saaledes, at det fulde Læs opad en Straaning føres ind i Ladens øverste Deel, hvorved Afslæsningen bliver saa let; den besværlige Opstikken falder bort.

Svinene, der ere af Lincolnshireracen, nedstammende fra den bekjendte Esmeraldo-Race, roses meget. Grisene efter dem affættes til meget høie Priser.

*) 2: halv Hø og halv Vintersædshalm, skaaret i Hakkele og lagt i Blød den foregaaende Dag; hvorpaa kommes gruttet Havre, omtrent 1½ Pot pr. Ko.

Bed Meieriet var ikke noget særdeles at iagttage; Melken deels gjøres i Smør og Ost, deels affættes i i Frederikshald til 2 fl . norst o : 3 fl . danst pr. Pot. Mælkbotterne vare af Glas.

Skjøndt efterfølgende Gjennemsnitspræis paa Korn- og Meieriproducter i Frederikshalds Omegn ikke ere fremgaaede ved en nøiagtig Jagttagelse af de aarlige Priser, og saaledes ikke maa ansees at være Middeltallet af Priserne f. Ex. i en Række Aar, men kun som et løseligt Opgivende, der dog maa nærme sig Sandheden, da den, der har opgivet disse, i flere Aar har levet i den Egn, synes dog en saadan ikke at være uden Interesse. Saaledes:

Rug pr. Td. 6 à 8 Rbd. danst.

Byg 4 à 6 Rbd.

Kartofler. . . 1 Rbd. 3 Mk.

Havre 3 à 4 Rbd.

Hø 2 Rbd. 3 Mk. à 4 Rbd. pr. Stk.

Vaarsæds-Halm, $\frac{2}{3}$ Høpriis.

Vintersæds-Halm, $\frac{1}{3}$ à $\frac{2}{3}$ af do.

Mælk, 2 à 2 $\frac{1}{2}$ fl . norst o : 3 à 4 fl . danst pr. Pot.

Drefjød pr. H , 13 à 14 fl .

Flekk pr. Bismerpund = 12 H , 2 Rbd.

En god 3 à 4 Aars Ovie, 30 Rbd.

En god 4 Aars Arbeidshest, 100—150 Rbd.

En Favn Brænde af Fyr og Gran, 2 Rbd. à 2 Rbd. 3 Mk.

Tyendelen: for en Karl, 20 à 25 Spdlr.

for en Pige, 10 à 12 —

Gaarden drives foruden ved de ved Skolen værende

16 Lærlinger, ved en praktisk Lærer, der tillige er Forvalter, 1 Røgter, 1 Staldkarl og 7 Piger.

Af Redskaber benyttes:

Den skotske Plov.

Den svenske Hypeplov efter Degeberger-Mobellen, med convex Muldsjæle. Brugt som Bandsureplov forsynes den med Rive paa Muldsjælene til at rive Rammene af.

Kulleharven, ogsaa kaldet den norske Harv, et Redskab der af alle i Norge ansees aldeles uundværligt. Den kaldes ogsaa Pigtromlen og sees under forskjellige Former, snart heelt af Jern, snart Axerne af Jern og kun Rammen af Træ; Piggene snart Knivform, frummede fremad, snart lige som almindelige Harvetænder. Redskabet har været for ofte fremstillet saavel i Tegning som i Virkelighed paa vore Landmandsmøder til at jeg her nærmere skulde omtale og beskrive det.

Den hos os saakaldte „svenske Harve,“ dog noget forskjellig fra vor, idet Bommene ere lige, ikke buede som vor, og Redskabet i det Hele mindre, kun forsynet med 11 Tænder. Tænderne ere ligesom hos os, snart lige, snart fremadboiede.

Den skotske Rhomboidalharve.

Den engelske Muldstuffe i forskjellige Størrelser, baade den ældre Construction, hvor Stjertene ere faste, og den nyere, som foruden andre Steder findes aftegnet i Practical-Agriculture; by David Low, og som fornemmelig er forskjellig fra den foregaaende ved Stjertenes og Træktoiets Befæstning om samme Navle, hvorved det bliver langt lettere saavel at vælte Jorden

af, som igjen at bringe Skuffen i den forrige Stilling. Foruden ovennævnte Redskaber fortjener endnu at nævnes: den enkelte Turnipsaaemaskine og den skotske Frø-Bredsaeningemaskine, som jeg saae saavel paa Lundestad som paa flere Eiendomme i Nærheden af Christiania.

Tærskemaskiner ere meget almindelige, selv hos Bønderne, i Construction ikke væsentlig forskjellige fra vore ældre Maskiner.

Ogsaa Lundestad kan afgive et Beviis paa, hvorledes Eiendommens Værdie i Norge er steget i de senere Aar. Ved Skyldsætningen 1814 blev Lundestad sat til 21 $\frac{1}{2}$ Skylddaler; Eiendommene vurderedes nemlig dengang, og for hver 400 Spd. Værdie sættes Eiendommene for Besætningens Skyld til 1 Skylddaler; dens Værdie var altsaa dengang anslaaet til mellem 8 og 9000 Spd. Eiendommen, der for nogle Aar tilbage af den nuværende Eier kjøbtes for 12,000 Spd., holdes nu i 20,000 Spd.

Efter i det Foregaaende at have givet en Udsigt over den Eiendom, hvorpaa Smaalehnenes Amtsskole for Diebliffet befinder sig, skal jeg omtale Institutet selv.

Ifølge Smaalehnenes Amtmandstabs Beslutning af 16 Juni 1846 blev af Amtmanden og en af ham tilkaldt sagkyndig Mand et Forslag til en Vandbrugsstole i Amtet udarbejdet. Entreprenøren for Skolen blev Eieren af Lundestad, Prop. Wiel, der i Foraaret 1847 aabnede Skolen med 14 Elever.

Planen for denne Skole er i det Væsentlige den samme som for de øvrige, at bibringe unge Mennesker

af Bondestanden og den arbejdende Klasse theoretisk og praktisk Veiledning i Agerbrug.

Underviisningsgjenstandene, Betingelserne for Lærlingernes Optagelse, baade med Hensyn til Optagelsesalderen, Forkundskaberne, Betalingen og Forholdet til Forstanderen, ganske som ved de førstnævnte Skoler, nemlig: 18—25 Alderen, at kunne læse indenad og regne de 4 Species, 2 Spd. maanedlig for Alt i Huset, og endelig i Lyendeforhold til Forstanderen. — Ved Slutningen af det 2aarige Cursus er Lærlingen forpligtet til at underkaste sig en offentlig Examen, saavel theoretisk som praktisk, i Brugen af almindelige Redskaber og Udførelsen af enkelte andre Arbejder, som Fascinelægning o. s. v., og efter aflagt Prøve meddeles Lærlingen en Dimissionsattest. Charactererne paa denne gives efter Bestyrerens og Lærerens Skjøn, efter Elevens Forhold under det hele Cursus, og deri gjøres kun undtagelsesviis Forandring af den ved Examen paa Amtsbestyrelsens Begne værende Censor.

Med Hensyn til Bestyrelsen, da har Forstanderen til Hjælp en theoretisk og en praktisk Lærer, den sidste tillige Forvalter paa Gaarden; baade den tidligere og den nuværende theoretiske Lærer ere danske, begge udgaaede fra Hofmanskabets Institut.

Overbestyrelsen bestod dengang af Amtmand Birch Reichenwald og en Gaardbruger i Nærheden.

Da Bestyreren ønskede at et Cursus maatte gaae fra Efteraar til Efteraar, blev det første Cursus kun 1½ Aar, og Examen holdtes 25, 26, 27 Septbr. 1848, første Dag den praktiske Prøve, de to følgende den theoretiske.

Den praktiske Prøve bestod i:

- a) Dygtighed i Markarbeiders Udførelse,
- b) Forfærdigelse af Redskaber,
- c) Anlæg i Arbeidernes Fordeling.

De forskellige Arbeider i Marken noteres paa Papirsedler, og ved Rodtrækning blev da bestemt, hvilket der paa Examinensdagen skulde udføres af hver især; nogle saaede, nogle pløiede, nogle lagde Faskiner, andre igjen benyttede Muldstuffen o. s. v. Især den praktiske Prøve overværedes af Mange fra Frederikshald.

Bed den theoretiske Prøve examineredes i:

- a) Agerdyrkningslære og Agricultur-Chemie.
- b) Dvægavl og Veterinairkyndighed.
- c) Geometrie og Landmaaling.
- d) Naturlære.
- e) Mekanisik.
- f) Anlæg til Tegning og Bogholderie.

14 Elever underkastede sig Prøve; af disse fik 4 Charakteren mg, de øvrige g.

Skolen nyder af Communen et aarligt Tilskud af 400 Spdlr. og et ligesaa stort af Staten. Uagtet dette ei ubetydelige Tilskud, formener dog Forstanderen, at han kun kan regne Værdien af Elevernes Arbeidskraft som Netto-Indtægten af Institutet, idet han gjør følgende Beregning:

Indtægt:

Offentligt Tilskud 800 Spdlr.

16 Elever à 24 Spdlr. 384 —

Summa 1184 Spdlr.

Udgiwt:

Kost for 18 Elever à 50 Spdr.	800 Spdr.
Praktiske Lærers halve Løn	30 — *)
Theoretiske Lærer i Løn	150 —
do. do. Dphold	100 —
Bedligeholdelsen af Bærkstederne	104 —

Summa 1184 Spdr.

Hvormeget det end var at ønske at Institutet blev saalænge som muligt paa eet Sted, idet der fra Entrepreneurs Side, hvilket navnlig er gjort her paa Lundested, bør opoffres en Deel paa Indretning af Bærksteder o. fl. d. for Elevernes Skyld, har man dog baade offentlig og privat klaget over denne Skoles uhensigtsmæssige Beliggenhed lige i den sydligste Deel af Amtet og foreslaaet Skolen lagt til Omegnen af Moss, hvilket, hvis det overhovedet vil blive Tilfældet, imidlertid ikke vil kunne skee før Contracten med den nærværende Bestyrer er udløben, i Efteraaret 1850.

Saavidt om Lundestad og om de 2 andre Instituter jeg besøgte; foruden disse 3 er mindst 8 andre begyndte, saavidt mig bevidst alle fuldtallige, og snart vil i hvert Amt idetmindste være 1 Landbrugsstole. Der er saaledes virkelig gjort meget i Norge for at ophjælpe Agerbruget, og navnlig paa denne Maade ved Instituters Anlæggelse; dog er der begaaet den Hovedfeil, at man ikke først har oprettet et større Institut, et Institut saavel for den mere dannede Klasse, som for den arbejdende, en Feil, som man nu altfor vel føler i Norge, og dog hidtil ikke har været i Stand til at

*) Den halve regnes Gaarden til East.

afhjælpe. I den Henseende burde Norge have havt det Exempel for Die, der er givet i Sverrig, som alt i en lang Række Aar har i Degeberg besiddet et Institut, hvorfra ere udgaaede unge Menneſter, der deels ved Exemplet have virket i den Egn, hvor deres Hjem i den følgende Tid er blevet, deels senere have været kvalificerede til at overtage Bestyrelsen af de mindre Landbrugsſkoler, svarende til Norges Amtsſkoler, navnlig beregnede for den arbejdende Klasse, Skoler, som først i de senere Aar ere blevne oprettede i Sverrig. I Norge føler man altfor godt sin Feil i saa Henseende, vil nødig tage Lærere fra Sverrig, nødig, dog maaſkee hellere fra Danmark; men norſt er dog det Bedſte, og dog, der er ingen anden Udvei, ſaa længe Norge ikke ſelv har noget større Institut, hvor Lærere for de mindre Skoler kunne dannes; der er ſaaledes for Diebliffet ikke ſaa Danſke og Svenſke ansatte ved de norſke Amtsſkoler.

Allerede for længere Tid ſiden blev til Departementet for det Indre indleveret et Forſlag med Hensyn til Udbredelse af høiere landoeconomisk Dannelse, et Forſlag, hvori er fremſtillet, hvorledes Oprettelsen af et ſæregent Institut for den høiere landoeconomiske Dannelse maa gives Fortrin for enhver anden Maade, baade for Oprettelsen af en landoeconomisk Lærerpøſt ved Univerſitetet og for Hjælperlærerpøſter ved de beſtaaende Landsbyſkoler.

En nærmere Plan til et ſaadant høiere Landbrugs-academie blev endog udarbejdet. Efter denne ſkulde ved Institutet gjennemgaaes et høiere og et lavere Curſus.

A. I det høiere Cursus skulde foredrages:

- 1) Chemie (a. Almindelig Chemie. b. Agricultur-Chemie, i Forbindelse med praktiske Øvelser i Jordanalyser).
- 2) Mineralogie og national Geognosie.
- 3) Physik. (Den ydre Naturs Indflydelse paa Agriculturen, Brugen af de Instrumenter, der benyttes til Observationer ved Undersøgelsen af et Lands physiske Bestaffenhed).
- 4) Almindelig Fremstilling af Mechanik, forsaavidt denne griber ind i det praktiske Agerbrug.
- 5) En kort Fremstilling af den generelle Physiologie.
- 6) Huusdyrs og Planter's Sygdomme og disses Behandling.
- 7) Læren om Gjødningen.
- 8) Almindelig Oversigt over Botanik; speciel Veiledning til at lære at kjende de oeconomiske Planter, fornemmelig de indenlandste.
- 9) Læren om Huusdyrenes Behandling og Forædling.
- 10) Agerdyrkningslæren.
 - a. I Almindelighed.
 - b. Fremstilling af det opdyrkede Areal's hensigtsmæssige Benyttelse for Sæd og Græs efter de locale Forholde.
 - c) Naar Jordens Opdyrkning.
 - d) Almindelig Engkultur og Engvanding.
- 11) Skovvæsenet.
- 12) Have dyrkning (Frugt-, Rjoffen- og Humlehavens Behandling).

- 13) Landmaaling, Nivellering, Constructionstegning og Bygningstegning.
- 14) Landbrugsbogholderie.
- 15) Technologie, saavidt det vedrører det landoecomiste Fag.
- 16) Kort Udsigt over Statshuusholdningen.
- B. 3 det lavere Cursus skulde foredrages:
- 1) Begyndelsesgrundene til Chemie, praktiske Øvelser i Jordanalyse.
 - 2) Letfattelig Fremstilling af de vigtigste Sætninger i Plan-Geometrien, Mechanik og Physik.
 - 3) Dyrenes Pleie i syg og sund Tilstand.
 - 4) Huusdyrenes Benyttelse i Landbruget.
 - 5) Agerdyrkningslæren.
 - 6) Naturlig og kunstig Engdyrkning.
 - 7) Skovdyrkning.
 - 8) Havedyrkning.
 - 9) Biavl.
 - 10) Underviisning i Redskabers Forarbeidning.
 - 11) Førelsen af de vigtigste Journaler, Arbeidsjournalen, Kornjournalen og Meierijournalen m. m.
- Til Bestyrelsen af Institutet formentes 5 Lærere, 3 faste og 2 Hjælperlærere, at maatte ansættes.
- Forstanderen som første Lærer

skulde undervise i . . .

}	Agriculturchemie.
	Gjødningslære.
	Statsoeconomie.
	Physiologie.
	Sygdomslære.

2den Lærer	{ Agerdyrkningslæren. Praktiske Arbejder i Marken. Ledning af Bærkstederne.
3die Lærer	
1ste Hjælperlærer .	
2den Hjælperlærer .	{ Botanik. Skov- og Havekultur. Huusdyrenes Behandling. Meierivæsenet. Almindelig Chemie. Physik. Mineralogie. Technologie. Landmaaling. Nivellering. Constructionstegning. Bygningskunst.

Foruden ovennævnte Lærere skulde antages en Regnskabsfører, som tillige kunde undervise i landoekonomisk Bogholderie.

I det Følgende gives nogle mindre væsentlige Bestemmelser med Hensyn til, hvorledes Forstanderen og Lærerne meddeles Permission; Forstanderen maa søge denne fra Departementet, Lærerne en kortere Permission fra Forstanderen, en længere fra Departementet.

Eleverne til det høiere Cursus' maae være fyldte 18 Aar, Eleverne til det lavere, 20 Aar; de første, 20 i Antal, skulde betale 150 Spdlr. aarlig, forskudsvis hvert Halvaar; de sidste, 12 i Tallet, have alting frit, men derimod gjøre alt Arbejde paa Gaarden.

Bestyrelsen dannes af Forstanderen i Forbindelse med de 2 første Lærere og Dverbestyrelsen af Departementet.

mentet, der antager og affædiger Hjælpe lærerne, Regnskabsføreren og Øconomus, modtager Ansøgninger fra Elever og Hospitanter om Dptagelse i Institutet og fattet Resolution i saa Henseende.

De faste Lærere vælges af Kongen og kunne opsiges af ham med 1 Aars Barsel; Hjælpe lærernes, Regnskabsføreren og Øconomi Opsigelsestid $\frac{1}{2}$ Aar kun.

I det Følgende er anført et omtrentligt Øverslag over de Summer, som maatte udfordres til Besætning, Redskaber, Inventarium, Indbo m. v. for et saadant Centralinstitut, beregnet at være paa en Eiendom med 8—10 Heste og 35—40 Fæcreaturer.

Besætning, Redskaber m. m.	2700 Spdlr.
Værktøi og Haandredskaber	200 —
Meublement til Skolen og Hjælpe lærerne	2000 —
Bogsamling	500 —
Chemiske Apparater	200 —
Physiske do.	100 —
Samlinger	100 —
<u>Summa</u>	<u>5800 Spdlr.</u>

Aarlige Udgiwt.

Løn til Forstanderen	1000 Spdlr.
2den Lærer	800 —
3die —	600 —
1ste Hjælpe lærer	300 —
2den —	200 —
Bogholderen	250 —
2 Drengene	60 —
<u>Udgiwt</u>	<u>3210 Spdlr.</u>

	Transport	3210	Spdr.
1	Røgter	25	—
2	Piger	30	—
1	Opvarter	20	—
	Smed og Hjulmand	380	—
1	Gartner	100	—
Godtgjørelse til Deconomus for Huus-			
holdningen:			
20	betalende Elever à 96 . . .	1920	—
12	arbeidende — à 72 . . .	864	—
8	andre Tjenesteyende à 60 . .	480	—
	Bogsamlingen aarlig forøget med . . .	200	—
	Andre Samlinger	50	—
	Laboratoriet	100	—
	Tab ved Bærstederne	50	—
			<hr/>
			Summa 7429 Spdr.

Naar Dverflaget over Bygningerne til en saadan Skole er ca. 30000 Spdr., bliver den aarlige Udgiwt til Skolen folgende:

4%	Rente af en Eiendom værd 30000 Spd.	1200	Spdr.
4%	— - Bygninger — 30000	1200	—
4%	— - Inventarium ca. 7000	280	—
Aarlig Udgiwt til Lærere o. s. v., som oven-			
for anført 7429 —			

Summa 10,109 Spdr.

De aarlige Indtægter vilde blive: Contingentet for 20 Elever à 150 Spd.: 3000 Spd. og dertil Indtægten af Gaarden.

At ovenstaaende Dverflag er temmelig løseligt udfastet og at der kunde indvendes en Deel imod de

angivne Summers Rimelighed, kan vistnok ikke nægtes; imidlertid dette Udkast er opstillet, og har om end mindre nøiagtigt dog sin Interesse.

Hidtil ere alle Planer med Hensyn til et saadant Centralinstitut strandet paa Stortingets Mangel paa Pyst eller Eone til at bevilge Penge, og kun ved et Tilskud fra Staten vil et saadant Institut i større Maalestof kunne komme istand.

Og hermed være da sluttede mine Bemærkninger angaaende det, der i denne Retning i Norge er gjort og er tænkt at gjøre for at give Ungdommen Leilighed til Uddannelse i det landoekonomiske Fag, og der staaer kun tilbage med et Par Ord at omtale, hvad der i andre Retninger er gjort af landoekonomisk Interesse; og her fortjener da navnlig at omtales: „Det Kongelige Selskab for Norges Vel,“ stiftet d. 29de Decbr. 1809, hvis Formaal fra Begyndelsen var at virke for Norges Vel i literair og oekonomisk Henseende. I Maret 1829 er det omdannet til et Landhuusholdningselskab, hvis Viemed er at virke til Landbrugets og andre Næringsveies Fremme. Under dette staae de i Amtene værende mindre Landhuusholdningselskaber, By- og Sogneselskaber, hvoraf dog mange blot bestaae af Navn, færre i Virkeligheden. Derimod fortjener at nævnes de senere oprettede landoekonomiske Selskaber; saaledes skal Drammens landoekonomiske Selskab, og et lignende i Jarlsbergs og Tønsbergs Amt o. f. l. ikke virke saa lidet.

Selskabet for Norges Vel har en ringe Capital, jeg troer 8000 Spd, dertil, foruden det aarlige Med-

lemscontingent circa 6 à 800 Spd., et Tilskud fra Staten, et Tilskud, som Stortinget imidlertid efter Sigende har søgt, rigtignok hidtil forgjæves, at berøve det. Paa en udenfor Christiania liggende Gaard „Løien“ findes en Samling af Agerdyrkningsredskaber tilhørende Selskabet, en Samling, der imidlertid ikke har syn- derligt Værd, da den tildeels bestaaer af ældre uprak- tiste Redskaber og Maskiner.*)

I det Foregaaende er altsaa viist hvorledes der i Norge i de senere Aar er gjort ikke ubetydeligt for at give Ungdommen Leilighed til Uddannelse i det Fag,

*) I en Samtale i Christiania med Professor Maschmann, der er Medlem af Bestyrelsen af Selskabet for Norges Vel, hørte jeg en særegen Maade at forstaae Jern paa, som Profesoren, der har en Landeendom udenfor Christiania, altid benytter for at forstaae Plovskjæver og lignende Red- skaber. Jeg har ikke selv forsøgt det, og maa beklage, at jeg ikke fik at see Fremgangsmaaden, da Smeden ikke var tilstede; men den synes at være saa simpel, at man let maatte kunne udføre den efter Beskrivelsen. Forstaalingen kan udføres paa to Maader: Smedejernet hvidglødes; noget grovt Rujern rødglødes og stryges paa Smedejernet, hvorved Rujernet som en Olie vil flyde ud over Smedejernet. Dette hærdes da ved at stilles i koldt Vand. Den ydre Skor- pe vil være haard, forvandlet til Staal, det Indre blødt.

En anden Methode er, at overstrøge Smedejernet med en Oplosning af blaasuurt Kali-Jern; det glødes derpaa og hærdes, og en lignende Omsætning af Kulstoffet som i første Tilfælde skal være indtruffen her, den yderste Skal være forvandlet til Staal.

Hvis denne Fremgangsmaade ikke tidligere var forsøgt, var den dog et Forsøg værd.

som dog er Erhvervskilden isor saa stor en Deel af Befolkningen; jo mere indlysende det blev for Nordmanden, at hans Skove, efter den nu engang almindelige og ubarmhjertige Behandling de nyde, ikke vilde kunne ernære ham til evig Tid, jo mere klart blev det tillige, at man burde aabne sig andre Udveie til Erhverv; Nabostatens Exempel bidrog vistnok heller ikke lidet til, at man saa hurtigt og energisk lagde Haand paa Værket, og man maae som alt antydet kun beklage, at man er begyndt med det Secundaire, de mindre Skoler, og indtil Dato ei har været istand til at bringe i Gang en høiere Skole til Uddannelsen af Lærere.

Forlade vi Norge og undersøge, hvad i Sverrig er udrettet til Landbrugets Fremme, finde vi Forholdet, navnlig hvad Institutvæsenet angaaer, at være et Andet, idet Sverrig siden 1834 har havt et større Institut, der foruden at oplære unge Menneſter til Avlsbestyrere og i det Hele til dygtige Praktikere, tillige har oplært unge Menneſter af den mere dannede Klasse, hvis Bestemmelse var senere at overtage større Eiendommers Bestyrelse, det være nu som Ciere eller Inspectorer.

I Begyndelsen af November forlod jeg Norge, reiste gennem det nøgne, skovfattige og ucultiverede Bohuslehn, hvor Gæstgivergaardenes Navne: Hede, Rabaldshede, Gråhede o. s. v., noksom angive Landets Bessaffenhed, til Gothenborg. Ogsaa Folket i Bohuslehn er i Almindelighed mindre vel anseet; denne Egn nævnes som et af de saa Steder i Sverrig, hvor den Rejsende kan være udsat for Overfald; Plyndringer af

Posten hører idetmindste der ikke til Sjældenheder. I Gothenborgs Omegn besøgte jeg Mr. Gibson paa Jonsfered, en Englænder, der foruden at drive betydelige Lærreedsfabrikker og Hørspinderier, ogsaa forarbejder et ikke ubetydeligt Antal Agerbrugsredskaber. Som alle Englændere var han naturligviis indtaget for alt Engelse, havde paa sin Landeiendom Ayrshire-Køer og stotste Heste, hvilke han satte høit over de svenske og danske, som han ogsaa havde prøvet. Med megen Beredvillighed viste han mig omkring i sine Marker, uagtet jeg ikke var anbefalet hverken mundtlig eller skriftlig til ham, og navnlig udhævede han for mig sin „Drainning,“ som var temmelig fuldstændig udført med Steen og Kiis, ikke med Draintegl som i England ellers er almindeligt. 4 Mil fra Gothenborg i Halland, besøgte jeg en anden engelsk „Gentleman“ Mr. Dann, der for 6 Aar siden kjøbte Tjåleholm syden for Kungsbäck, en Eiendom med ca. 400 Tdr. Land Agerjord og 300 Tdr. Pd. Overdrev, Syltunge o. s. v. for ca. 40,000 Rigsbankdaler. Da Jorderne, idetmindste en Deel af dem, ere stærk lerede, har han ogsaa begyndt med „Drainning“ og benytter hertil „Teglror“, som han paa en dertil indrettet Maskine selv forarbejder. Han anseer en Diameter paa 2 Tommer, af Teglror for den meest passende for sig. Store Summer Penge ere vel nedlagte i denne Eiendom, der, da han tiltraadte den, var opfyldt med Steen og kun en ringe Deel i ordentlig Cultur. Hele hans Agerbrug er i stotst Stiel, Cheviotfaar, Shorthorns Kreaturer, som sedes for Gothenborgs Marked med den aberdeenste Roe og Korta-

baga; den første gav han mærkelig nok Fortrinnet, da dog i Skotland den svenske meer og meer bliver almindelig. Den store hvide Turnips ansaae han de 2 nysnævnte aldeles underordnet. Meget svære skotske Heste prangede i hans Stald, skotsk Seletoi, skotske Kær-rer o.s.v. ligéindtil Huset selv med den aabne Kamin, alt indrettet paa Skotsk; det kunde derfor ikke undre mig, at vi Kl. 2 istedetfor at spise til Middag indtog varm „lunch“, for hvilket han gjorde Undskyldning, da han ikke var vant til „dinner“ før Kl. 6 à 7 om Aftenen. I Omegnen af Gothenborg, som i det Hele paa Vestkysten af Sverrig, er en stor Deel Englændere, og Agerbruget her som paa flere af de store og veldrevne Eiendomme i Sverrig, antager efterhaanden et engelsk Anstrøg.

I Gothenborg fortjener foruden Byen selv, der ved sin regelmæssige Bygningsmaade og pragtfulde Bygninger, de gjennem Byen i flere Retninger gaaende Canal-er bliver til Sverrigs smukkeste By, — den teknologiske Anstalt, „Chalmeriske Skole“, den Reisendes Dpmærksomhed.

Denne Skole er stiftet 1811 af en William Chalmers, med et Grundfond af 72,700 Rdl. Banco, en Sum, som senere vorede til 76,033 Rdl. Banco (1 Rdl. Bco. = 72 Rbkskill.). I Begyndelsen og indtil 1828 virkede den ved en Spindekole for 300 Dreng- og Piger, og Underviisning i Bævning for 18 Fruentimmer; i 1828 fik den sin nuværende Forstander Hr. Palmstedt, som har gjort Skolen til, hvad den nu er. Den begyndte med 10 Elever, men vorede snart til 54. Fra

1833 har den foruden Tilskud fra Kongen havt et aarligt Tilskud fra Staten af 3000 Rdl. Bco., saa at den nu har en aarlig Sum af ca. 6000 Rdl. Banco at virke med. Ved Skolen er foruden Forstanderen ansat 2 Lærere i Chemie, 1 i Tegning og Mathematik, 1 Haandværksmester og desuden Repetiteurer i de nævnte Fag. 3½ Aar er den længste Tid, en Elev kan være ved Skolen, med mindre han bruges som Repetiteur, i saa Tilfælde længere.

Foruden en Bogsamling er begyndt en: fysisk Instrumentsamling, Samling af Modeller, Techniske Samlinger.

Fra Gothenborg reiste jeg over Trolldhättan til Lidköping, i hvis Nærhed ligger det flere Gange omtalte Degeberg-Institut. I det jeg nævner Lidköping, kan jeg ikke undlade med et Par Ord at omtale Sverrigs Stæder, der rigtignok med faa Undtagelser, som Stokholm, Gothenborg, Norrköping, Malmö og enkelte andre, neppe fortjene Navnet af Kjøbstæder. Som i Lidköping, saaledes ere størstedelen af Husene i Kjøbstæderne byggede af Træ, hvorfor, uagtet de strængeste Forsigtighedsregler s. Ex. Forbud mod Tobaksrygning paa Gaden, det ikke hører til Sjeldenhederne at hele Dvartorer ødelægges ved Ildsaaede. Som et Exempel paa de svenske Kjøbstæders Lidenhed anfører saaledes Forsell i sin Statistik, at Voffta Bruf i Upland 1828 svarede ligesaa høie Skatter som 13 af Sverrigs Kjøbstæder tilsammen. — 1½ Mil fra Lidköping i Skaraborg Lehn ligger Degeberg. Denne Eiendom har med den i Nærheden liggende Gaard „Steenholmen“, der nu

drives under Degeberg, et Areal af 1000 Tdr. Land Algerjord. Godset iberegnet hører til Eiendommen et Areal af circa 2,050 Tdr. Land. Jorderne syden for Gaarden ere jævne, regelmæssigt afgrøvede og fri for Steen; paa den nordre Deel af Jorderne kommer der imod paa flere Steder Bjerg frem i Dagen, ligesom i det Hele Jordsmonnet der er mere couperet.

Jordernes Bestaaffenhed er meget forskjellig, lerede, leermuldede, sandede, og en efter Jordsmonnets Forskjellighed forskjellig Rotation bliver altsaa en Nødvendighed. Til Eiendommen hører en Skov, ca. 130 Tdr. Land, meest bestaaende af Gran, Eg og Birk; derimod findes saagodtsom ingen Eng, en Ulempe navnlig i Begyndelsen, da den nuværende Eier modtog Gaarden i den samme forarmede Tilstand, hvori Mængden af de svenske Eiendomme ved en urigtig udpinende Behandlingsmaade i tidligere Dage var nedsunken.

Besætningen var: 12 Heste, 16 Trækstude, 3 Muldyr, 22 Køer, 170 Faar. Hestene ere alle af svensk Race, saavelsom Trækstudene, derimod var blandt Køerne nogle Ayrshirekøer og 2 Ayrshire-Tyre. I endeel af Besætningen er Galloway-Blod, hvorfor en stor Deel ogsaa er fullede.

Muldyrene benyttes til Byreiserne, hvoraf naturligviis paa en saadan Anstalt forefalder endeel.

Joruden et Skæferi af Electoralfaar, der imidlertid paa Grund af de lave Udpriser agtes indskrænket til ganske faa, som skulle bibeholdes for Institutets Skyld, er for Diebliffet et af Kronens Southdowns-Stamskæferier hensat paa Degeberg.

Som man vel havde Ret til at vente, har Degeberg en betydelig Samling af nyere og velforarbejdede Redskaber; efter skotske og engelske Modeller ere paa Værkstederne i de senere Aar forarbejdede et betydeligt Antal, der herfra have udbredt sig over hele Landet; ja selv til Danmark er fra Degeberg indforstrevet ikke saa faa, f. Ex. Degeberger Hyppeloven, der er noksom bekjendt i Fyen.

Som Exempel paa Priserne paa Redskaber fra Degebergs Værksteder, kan tjene nedenstaaende Priiscourant.

	Rigsgejld.	Rigsbank.
1 Sædharpe med 4 Gold og 1 Sigte	110 Rg.	55 Rb.
1 Hyppelov	35 —	17 — 48 f.
Jernvinger til samme, be- nyttet til Vandfurelov .	6 —	3 — —
1 engelsk Plov med støbt Muldsjæl og Landside .	35 —	17 — 48 —
1 Kløversaaemaskine . . .	45 —	22 — 48 —
1 dobbelt Koesaaemaskine .	75 —	37 — 48 —
1 enkelt do.	20 —	10 — —
1 Bønnesaaemaskine med støbt Hjul	16 — 32 f.	8 — 16 —
1 engelsk Muldstuffe med Tilbehør	25 —	12 — 48 —
1 svensk Muldstuffe med Trækjeder	13 —	6 — 48 —
1 Erstirpator	25 —	12 — 48 —

Rigsgjæld. Rigsbank.

1 Scarificator med støbt		
Hjul, 4 Fodder	30 — 24	15 — 12 -
1 Gåsharf 3: svenske Harve		
med 9 Fodder	18 —	9 — - -

Da Bygningerne langtfra kunne rumme den indavlede Sæd, opbevares denne i Staffe, og anvendes i denne Henseende den stotste Methode at sætte de runde Staffe paa Piller, for at hindre Utoei fra at molestere Sæden, der undertiden af Hensyn til dets Anvendelse til Saaesæd, stundom og paa Grund af Sædpriserne, opbevares uftadt et heelt Aar om paa denne Maade.

Da Jorderne som omtalt ere af saa forskjellig Bestaaffenhed, maa selvfølgelig ogsaa Sædskiftet derefter være forskjelligt. Omtrent 40 Td. Land drives efter en 4 Markers-Drift, hver paa 10 Td. Land, 1ste Aar Rødfrugter (gjødede). 2det Aar Byg. 3die Aar Klover. 4de Aar Vintersæd, og omtrent 126 Td. Land i en 7 Markers-Drift, hver paa 18 Td. Land: 1ste Aar Brak (gjødet). 2det Aar Vintersæd. 3die Aar Rødklover, Timothei og Hvidklover. 4de Aar dito dito dito. 5te Aar Vintersæd. 6te Aar Biffer. 7de Aar Havre. Desuden ligger her c. 40 Td. Land til Græsning.

Steensholmens Jorder drives efter en 8 Markers Drift, hver paa c. 18 Td. L., 1ste Aar Brak (gjødet). 2det Aar Vintersæd. 3die Aar Klover. 4de Aar dito. 5te Aar Vintersæd. 6te Aar Hvidklover. 7de Aar Vintersæd. 8de Aar Biffehavre.

Rødfrugterne, af hvilke navnlig den gule aberdeenste

Roe blev foretrukken saavel for Rotabaga som den store hvide Roe, dyrkes efter den sædvanlige Drillmethode paa ophoiede Kamme.

Det paa Degeberg dyrkede Byg er 2radet, fornemmelig Chevalier-Byg; med Hensyn til Bygjordens Behandling maa iagttages den største Forsigtighed paa Vestergothlands lerede Jorder, man undgaaer saameget som muligt Baarploiningerne, ploier altid om Efteraaret og anvender i Reglen om Foraaret kun Erstirpator og Harve, da man ved Ploining i ugunstig Veir ofte vilde gjøre mere Skade end Gavn.

Kloveren saaes gjerne blandet med Thimothei; Trif. hybridum, den saakaldte Alsife-Klover, benyttes ikke paa denne Eiendom, derimod paa mange andre Steder i Sverrig. Den saaes for det meste om Foraaret paa Vintersæden med den skotske Bredsaeningsmaskine.

Hveden, navnlig en bruun Hvedeart, er Hovedsædarten; Vintersæd er i det Hele fremherskende for Baarsæd, fordi den er sikkrere end Baarsæden. Den hvide Hvede har været forsøgt, men er lagt af igjen paa Grund af dens Umfindtlighed imod Kulde. Hveden lykkes fortrinlig efter Klover; endnu medens Kloveren er paa Marken, begynder Ploiningen til Hvede; ganske grundt, derefter følger en dyb Ploining og herpaa saaes Hveden ca. 24 Rapper pr. 14,000 □ Alen (en Rappe = $\frac{1}{3}$ Td.). Den saaes altid med Haanden, Saaemaskinen er hidtil ikke benyttet til Saaeningen af de større Sædarter.

Ogsaa dyrkes Rug temmelig almindeligt, Campine-

Rug er forsøgt, men frøs bort; 9 Tdr. pr. 14000 □
 Men ansees for et Gjennemsnitsudbytte i den Egn.

Ved Dyrrningen af de øvrige Sædarter er Intet særdeles at omtale; den sorte Havre dyrkes, men ei almindeligt; den udarter meget snart.

Ogsaa paa Degeberg har man begyndt med en omhyggeligere Afgravning ved „Drains“ eller som de kaldes i Sverrig „Grunddiker“; de smaae Forsøg, som alt paa Degeberg ere anstillede i denne Retning, ere imidlertid saa lovende og Nyttten saa ioinesalbende, at de ville blive efterfulgte af andre i større Scala; paa flere Eiendomme, saaledes paa Riisberga i Nerike, har man ligeledes forsøgt denne Methode, og overalt hvor den var foretaget, var man enig i, at kunde man blot tilveiebringe den Capital, som til Anlæget udfordredes, enhver stærkere Jord snart vilde betale gode Renter af den deri paa denne Maade nedlagte Capital. Paa Degeberg var Forsøget anstillet paa en Deel af en Turnipsmark; den Deel af Marken, som var drainet, lod sig med Lethed ploie, imedens den anden Deel, som ei var drainet, var aldeles umuelig at bearbejde; paa denne sank Hestene i til Ræene*).

Hvad Høstmethoden angaaer, da lægges ingen Sæd undtagen Biffehavren paa Skaar; al anden Sæd bindes strax op og stilles i Hobe paa en Halvtraves Størrelse (Traven = 20 Neg). Vintersæden sættes op

*) Hidtil er her kun brugt Smaasteen til „Drainingen“, ikke Teglrør; Afstanden mellem „Drainene“ forskjellig, dog er vel en Distance af 20 til 40 Fod almindelig. Maskiner til Forarbeidning af Rør, faaes alt i Sverrig.

efter Puppemethoden, 9 Neg sammen i en Rundfreds, det 10de ovenover som Hætte; idet Baandet bindes langt ned imod Rodenden, med Aene nedadvendte, brebes det ene Neg ud over de 9 Neg og beskytter disse.

Hvorvidt denne Methode er gavnlig, er vistnok tvivlsomt; Hættten beskytter unægtelig imod Regn, men jeg troer, gjør mere Skade ved at vanskeliggjøre Veiringen.

Mergel findes, som alt nævnt, sjeldnere i Sverrig end hos os; i Bohuslehn skal findes baade Muslingemergel og Koralmergel, ogsaa paa sine Steder i Skaanen; derimod savner største Delen af det øvrige Sverrig denne Rigdomskilde, som Jntet kan erstatte Mangelen af.

Endeel Kalk anvendes til Composttilberedning; Leerbrænding, som tidligere har været saa almindelig anvendt i Sverrig som Gjødningsmiddel, og ligeledes paa Degeberg, hvor endnu en Dyn minder om den Tid, er nu aldeles, og det med Rette, løst af.

Paa denne Eiendom, som nu i det Foregaaende i Korthed er beskrevet, blev alt for 14 Aar siden Sverrigs første Landbrugsskole anlagt og begyndt af Skolens nuværende Bestyrer Hr. Nonnen, under hvis værdige Styrelse den i saa lang en Række Aar har virket og tilegnet sig Saamanges Paaskjønnelse, overvundet alle de Vanskeligheder, som Misundelse og Bagvaskelse til forskjellige Tider har forsøgt at lægge i Veien for dens Fremgang; den har hidtil staaet alene, men vil nu komme til at concurrere med den paa of-

fentlig Beføstning paa Ultuna Kungsgaard begyndende Medbeiler, som senere skal blive Gjenstand for Dmtale.

Institutet begyndtes altsaa 1834 af Hr. Nonnen, en Elev af den ældre Thær paa Møglin. Indtil Aaret 1840 havde Hr. Nonnen til at lede Institutet et aarligt Tilskud fra Staten af 5000 Rbd. Banco 3: 3750 Rbd. Fra 1840 indtil nu har han havt det dobbelte Tilskud, 10,000 Banco-Daler aarlig, en betydelig Hjælp, men denne har ogsaa givet Anledning til megen Misundelse og store Fordringer, maaskee større, end det var muligt at opfylde. Tilskuddet være nu enten påsænde, for stort eller for lidet, det almindelige gode Dømmeme Institutet overalt nyder, de mange dygtige Mennesker, som derfra ere udgaaede er den bedste anbefaling for det.

Overtilsynet har hidtil paahvilet Statsraad Poppius; ifjor er, troer jeg, en Forandring i saa Henseende indtraadt, idet Overtilsynet med dette saavel som de andre oprettede Skoler er paalagt Landbrugsacademiet i Stockholm. Bestyrelsen paahviler Landshövdingen i Lehnet og 3 af ham udvalgte Mænd.

Institutets Formaal er at bibringe Elevene Indsigt i Agerbruget, hvad enten han efter sin Formue og Leilighed foretrækker en mere theoretisk Uddannelse, for i Tiden at kunne bestyre en større Eiendom, eller en overveiende praktisk Uddannelse, som er nødvendig for den, som i en fremtidig Virksomhed selv skal deeltage i Arbeidet.

Tvende Cursus maa derfor nødvendigviis gjen-
nemgaaes, et mere theoretisk og et mere praktisk.

For at kunne optages som Deeltager i det først-
nævnte Cursus fordres 18 Aars Alderen, almindelig
gode Skolekundskaber i Modersmaalet, Historie og Geo-
graphi, noget Geometri, samt at han forstaaer et fremmed
Sprog, Tydsk, Fransk eller Engelsk, helst Tydsk eller
Engelsk. Skjøndt det ei er en nødvendig Betingelse
for Optagelse i Institutet, ansees det dog for særdeles
gavnligt, om Eleven som Forberedelse har besøgt et eller
andet technologisk Institut, samt førend han besøger In-
stitutet har deeltaget i de paa en Landeiendom foresæl-
dende Arbejder. Ved hver September Maanedes Begyn-
delse kunne Elever optages; der findes 3 Fripladser;
den aarlige Betaling for de betalende Elever er 366
Rd. 32 $\frac{1}{2}$ Banco, for hvilke Elever erholder Under-
viisning, Bærelse, (sædvanlig 2 om eet Bærelse) Lys
Barme, Kost o. s. v., kort Alt undtagen Badst; Stri-
vematerialier og Bøger maa Eleven naturligviis selv
anskaffe sig.

Eleven er at betragte som indaccorderet i Forstan-
derens Huus, ikke som paa mange andre Instituter hos
en Oconomus. Hvor store Behageligheder dette end
tilsyneladende kan have, forekommer mig dog Arrange-
mentet med en Oconomus saavel for Eleven som for
Forstanderen langt behageligere og hensigtsmæssigere;
Behageligheden, at være indaccorderet hos Forstanderen,
skulde navnlig være den Leilighed, Eleven fik til at leve
i dennes Familie; men paa et Sted, hvor Saamange

ere samlede, maa Samlivet med Forstanderens Familie indskrænke sig til Maaltiderne, og dette vil ofte være mere til Gine end til Fornøielse for begge Parter.

3 bemeldte Lærecursus, der er ansat til 2 Aar, maa selvfølgelig foruden Landvæsenlæren ogsaa gennemgaaes de vigtigste Hjælpevidenskaber, naturligviis forsaavidt de finde deres Anvendelse i Landbruget: saaledes gennemgaaes et Cursus i: Chemi, Agronomi, Botanik og Plantefysiologi, og, i Forbindelse med Veterinairlæren, de for denne nødvendige Hjælpevidenskaber, Dyranatomi, Physiologi, Diætetik, Pathologi og Therapi m. f. l. For at kunne modtage nye Elever hvert Aars Septbr., iagttages det gjerne saavidt muligt, at de vigtigste forberedende Elementer gennemgaaes hver Høst, som Repetition for de Ældre, og for de Yngre, for at disse lettere kunne følge med i det senere Foredrage.

Ferier holdes om Julen 6 Uger, og ligeledes 6—8 Uger i Sommertiden, i hvilken sidste Tid de, der ikke forlade Institutet, navnlig beskæftige sig med det Praktiske og med botaniske Excursioner. Kun de 5 Dage i Ugen holdes Forelæsninger, Timerne fordeelte som nedenstaaende Lektionstabel udviser; Løvdagen benyttes af Eleven til Repetition og andre nødvendige Forretninger, hvortil ikke har været Leilighed i Ugens Løb.

	Landvøisens- lære.	Agricultur- Chemie.	Repetition og Experimentier.	Oeconomisk Botanik.	Hundsværn og Veteri- nairfaget.
Mandag.	9—11	11—1	3—5	"	"
Tirsdag.	9—11	11—1	3—5	"	"
Onsdag.	"	"	"	9—11	3—5.
Torsdag.	9—11	11—1	3—5	"	"
Fredag.	"	"	"	9—11	3—5.
Lørdag.	Repetition og Selvfstudier.				

Endelig forekomme naturligviis endeel Bestemmelser med Hensyn til Elevens øvrige Forhold, Bestemmelser, som maa vedtages ved enhver Anstalt, hvor mange unge Menneffer ere samlede, og derfor ikke ere af særegen Interesse til Meddelelse her.

Elevantallet ved Degeberg under mit Ophold der var 14.

Førenden det Cursus, som i det Foregaaende er omtalt, gennemgaaes et mere praktisk for de saakaldte „Natterelærlingar,“ hvis Bestemmelse er, efter paa Institutet at have erhvervet sig Dvælselse i Brugen af de nyere Redskaber og i det Hele erhvervet sig den Færdighed i Redskabers Brug, og den Indsigt i det Praktiske, som udfordres af en dygtig Arbejdskarl, senere at tjene som Avlskarl eller maafee bestyre mindre Eiendomme og der selv deeltage i Arbeidet.

Værlingene, der ligeledes besøge Institutet i 2 Aar, staae aldeles i Lyndeforhold til Forstanderen, ere forpligtede til at udføre ethvert dem paalagt Arbejde med samme Beredvillighed, som om de fik Løn; de betale Intet for dem, og modtage Intet uden den Veiledning

som den praktiske Lærer under Arbeidet meddeler dem i Brugen af Redskaberne, og i andre almindelige Sysler, og i Vintertiden de Forelæsninger, som daglig holdes for dem.

Som Betingelse for disses Modtagelse ved Institutet er fassfat 21 Mars Alderen, Attester for tidligere god Vandel, at kunne læse og skrive Modersmaalet.

24 Lærlinge have saaledes frit Ophold paa Skolen; tidligere har der ogsaa været betalende Lærlinge, som betalte 66 Rd. 32 $\frac{1}{2}$ Banco; nu ere alle Fri-lærlinge.

Imedens endeel bestæftiges ved de forskjellige Arbejder i Marken, ere nogle i Værkstederne, hvor de øves i Forfærdigelse af de almindelige Redskaber under Haandværkernes Tilsyn, andre i Haven, og saavidt muligt fordeles Arbeidet saaledes imellem dem, at hver især faaer været nogen Tid ved hvert Arbeide.

Fra November Maanedes Begyndelse indtræder den theoretiske Underviisning de 5 Dage i Ugen imellem Kl. 6—8 hver Aften, og Lærlingerne øves da i Skrivning og Regning, i at føre de almindelige Journaler, Tegning af Redskaber til saa stor Nøiagtighed, at der kan arbeides derefter; foruden ovennævnte Dvælses gennemgaaes i al Korthed det Vigtigste af Landvæsenlæren, Veterinairlæren og Plantelæren, navnlig Foder-værterne og Græsarterne.

Løverdagestermiddag anvendes paa forskjellig Maade, snart til Opmaalning med Korstavle og Rjæde, snart til Rivellering o. s. l. Arbejder.

Lærlingene have i Julen 14 Dages Ferie, kunne forlade Institutet eller blive, alt efter eget Godtbefindende.

Saa vel over Lærlingene som Frieleverne holdes aarlig Examen; ogsaa de betalende Elever kunne underkaste sig Examen, saafremt de ønske Attester for deres Qualiteter.

Bed Institutet er foruden Hr. Nonnen, der underviser i Landvæsenlære,

en Lærer i Chemi og Physik, for Diebliffet Hr. Tranberg.

— dito i Botanik, Hr. Dahlman.

— dito i Veterinairvidensskaben, Hr. Lundqvist.

— dito i det Praktiske, Hr. Skinner fra Skotland.

Foruden disse en Bogholder, der veileder i Bogholderiet og fører Regnskabet paa Gaarden, gjør alle de nødvendige Indkjøb, o. s. v.

Det vilde føre mig for langt at omtale alle de Eiendomme, jeg besøgte paa Reisen fra Degeberg til Upsala; kun skal jeg her i Forbigaaende nævne Oberst Ankerswärds Eiendomme, Carlslund, Bysta og Brevens Bruk, alle i Nerike, saavelsom Brukspatron Hedengrén's Eiendom Riisberga ogsaa i Nerike, alle af særdeles Interesse.

Paa Riisberga fortjener især at lægges Mærke til dets særdeles velindrettede, maaskee for luxuriøst udstyrede Meieri, som vidner om, at dets Eier har seet andre Landes Meierier og ei sparet paa af disse at optage, hvad der forekom ham hensigtsmæssigt. — Til Engelsk Dste-Fabrication fandtes alle de fornødne Redskaber, os bekjendte fra en lille Bog om Fabrication af Chester-Dst, udgiven her af Hr. Directeur Hofman (Bang). Dstefamret, c. 168 □ Men stort, kan paa den der anvendte Methode rumme c. 900 Dste. Indretningen af Dstehylberne er let at forstaae, seet engang, maaskee

vanskeligere at beskrive. Østehylberne, 7 Fod lange, 6 Fod 2 Tommer høie, 1 Fod 3 Tom., brede i alt 11 Hylber à 1 Tommes Tykkelse, øverste og nederste 1½ Tommes Tykkelse ere forenede sammen ved 2 Sidesstykker og udgjøre saaledes en heel Kamme. Paa Midten af de 2 lodretstaaende Sidesstykker sidder en Jerntap, der hviler hver paa sit lodretstaaende Sidesstykke, der staae fast i en 9 Tommer tyk Underlagsbjælle. Den indre Kamme, hvori Hylberne ere anbragte, vil man let kunne svinge heelt omkring, hvorved alle Østene faldende ned paa Underfladen af den før ovenoverliggende Hylde paa eengaug ville vendes, Arbeidet ved den daglige Venden af Østene, som især er nødvendig ved Fabrikation af Engelsk Øst, herved være lettet, ligesom ogsaa den idelige Aftørring af Hylberne herved falder bort. Afstanden mellem Hylberne er 6 Tom*).

Østekammeret opvarmes ved Rør, der ligge paa Gulvet, og komme fra den Dampmaskine, som driver den i samme Bygning værende Stivelsesfabrik. Denne Dampkedel forarsager mange Nemheder for Meieriet; der er bestandigt varmt Vand til Skrupning af Bøtter o. s. v.; Kjærnen gaaer ved Damp, ikke at tale om flere andre Ting, Meieriet uvedkommende, saasom en Beenstampe, nogle Dværne og Rensmaskiner, der alle kunne sættes i Forbindelse med den samme Maskine.

Melkesjelderer er ligesom Østekammeret særdeles hensigtsmæssigt og smukt indrettet; ved lignende Rør, som ved dette, opvarmes den om Vinteren, Gulvet er

*) En Tegning af denne vil findes i Stephens: „The book of the farm”, 2 Deel, Pag. 287.

af poleret Kalksteen, med Døsfering til den ene Side, saa at det om Sommeren kan affjoles ved gjennemrindende Vand. Bøtterne af Jern, firfantede, indvendig rødmaalede, Melkspandene af Kobber, indvendig fortinnede; Melkemaaleren omtrent som den paa Hofmansgave indrettede, flere Gange foreviist ved Landmandsmøderne; dog, for ikke saa let at knuse Glasrøret, hvori Melkehøiden og Melkemængden aflæses, ved at helde Melken af, er denne forsynet med en Hane; Glasrørene ere ogsaa videre end den forudnævnte, hvorved man lettere seer, hvor Grændsen er imellem Melken og Skummet; en Feil ved den hos os brugte Melkemaaler. Presserne vare af meget simpel Construction, Bægtstænger befæstede om en Jernstang i Muren, forsynede med Jernlodder, istand til at flyttes i forskjellig Afstand fra Hvilepunktet, alt estersom man ønsker et større eller mindre Tryk. *)

Smør fra Riisberga betales altid høiere end andetstedsfra; herfra leveres ogsaa til Hoffet; 28 à 32 ß pr. \mathcal{R} er almindelig Priis; Kommen-Ost betales med 18 ß, Sødmeles-Ost kun med 24 ß, hvorfor Kommen-Ost betaler sig bedre.

Af Redskaber saae jeg her de sædvanlig forbedrede Redskaber; iblandt disse et mindre almindeligt Redskab, der kaldes „Kroscharv,“ hvis Navn antyder dets Bestemmelse. Tegningen af det findes i „the book of

*) Den lille engelske Ostepresse, indført i 1845 til Hofmansgave i Anledning af Forsøget der med Fabrikationen af Engelsk Ost, saae jeg intet Sted i Sverrig. Denne faaes for 25 Rbd. hos Jernstøber Allerup i Odense.

the farm" af Stephens, fun med den Forffjel at Tænderne paa denne ere bœiede fremad og derved iftand til at virke endnu stærkere til at knuse Klumper paa den stærke Leerjord. Hele Redskabet ligner mere en Tromle, bestaaer af en Mængde tandede Hjul, som sidde paa en Jernare. Paa hverandet af Hjulene er Hullet, hvorigjennem Axen gaaer, større end Axen; herved frembringes en Bevægelse, hvorved man ikke er saameget udsat for at Jorden stopper sig fast mellem Hjulene. Paa den engelske Model, jeg har seet, ere Tænderne lige, paa den svenske ere disse fremadbœiede.

En ny meget combineret Tærskemaskine var under Arbeide, men endnu ei fuldendt.

Stivelsesfabrikken, der drives ved en Dampmaskine paa 6 Hestes Kraft, fik jeg ei ret nøiagtigt at see; Brukspatron Hedengrøn har Patent paa denne Stivelsesfabricationsmethode; dette var maaffee Aarsag i, at vi altid gif forbi Døren til Fabrikken, aldrig ind i den.

Hvad Gaardens Besætning angaaer, da ere de 100 Køer, som for Diebliffet holdes der, deels af Ayrshire-, deels jydsk-, deels Shorthorn-Race.

Ayrshirekøerne vurderes høist i Melkeudbytte; efter Hr. Hedengrøns Dpgivende til 700 sv. Rander i Gjennemsnit pr. Ko; de jydskede derimod syntes ei at være bedre end den indførte svenske Race i Almindelighed. De directe indførte Ayrshire-Tyre kostede med Transportomkostninger o. s. v. c. £. 50 3: 450 Rbd. pr. Stk.

Det daglige Foder var:

15 \mathfrak{H} Hø . . = 15 \mathfrak{H} Høværdie.

2 — Oliemeel . = 4 — dito.

Transport 19 R Høvedie.

2 R gruttet Sæd = 4 — dito.

Halm 7 — dito.

30 R Høvedie.

Kostalden er indrettet paa hølsteenskt Viis, Køerne staaende i Smaastalde paa Tvers, forsynede med Steenskrubber, saa at Vandet kan pumpes ned til dem. Vignende Indretninger seer man flere Steder i Sverrig, f. Ex. i Skaane hos Baron Nolden paa Jordberga, i Østergøthland paa det gamle Herresæde Ujung, tæt ved Gothacanalen o. fl. Steder. Ligeledes findes paa sine Steder Kostaldene indrettede saa at Køerne staae i en Rundfreds. Denne Indretning har sine store Fordele, navnlig lettes Fodringen meget derved, men megen Plads gaaer derved tilspilde. Jeg har seet saadanne Stalde hos Baron Brede paa Djupadal i Blekingen, paa Bjørno i Nærheden af Calmar hos Grev Possé, o. f. l.

Endnu fortjener her paa Riisberga at omtales de alt i større Scala udførte Drainingsarbejder, der saa varmt anbefales af Hr. Lieutenant Hedengrén, som alt har havt de heldigste Resultater af sine Forsøg; hidtil har han drainet en Deel, med Drainene i 20 Fods Afstand fra hinanden, en Deel med dobbelt saa stor Afstand. Da Smaasteen haves i tilstrækkelig Mængde har han hidtil anvendt disse; en til Riisberga hidkommen Maskine til Forfærdigelse af „Drainpipes“ (Teglsteensrør) tyder imidlertid paa, at han vil forsøge dette. Denne Maskine, der er gjort efter engelsk Mødel, faaes efter Bestilling hos Brukspatron Lundberg, Drebro eller

Christinehamm, Carlsdal for 350 Daler Riggjæld = 175 Rigsbankdaler. Paa denne Eiendom agtedes oprettet en Landbrugsstole for Nerike, som nok nu allerede er i Gang.

1½ Mil syd for Drebroy ligger Oberst Anferswärds betydelige Eiendom Carlslund, med et Areal af 700 Td. Vand. Inclusive de til Carlslund hørende Udgaarde er det et Jordtilliggende af c. 1500 Td. Land; men en stor Deel af Jorderne ere endnu ikke bragte under Cultur. Svarteaen, som løber igjennem Markerne, er til stor Fordeel for Eiendommen, idet ved dens Vand drives Dværne, Tærstemaaffiner, Teglbryget o. s. v.

En udvidet Koeavl har i de senere Aar været drevet her, saavel som paa de andre Obersten tilhørende Eiendomme, Bysta og Brevens Bruk. I Aaret 1848 avledes mellem 3 à 4000 Tdr. paa Carlslund. Turnipsroet saedes blandet med stødt Svovl; til 1 T Frø 1 T Svovl, ved hvilken Methode Planten efter Oberstens Sigende skulde sikkes imod Jordlopper.

Som paa de fleste af de større Eiendomme i Sverige findes ogsaa her Brændeviinsbrænderi, naturligviis Dampbrænderi; Vandet 42 Rdr. tilvirker aarlig c. 44000 Rdr. à 15° og c. 521,615 Drank, hvoraf

Drag-Drerne sif 229,181 Rdr.

Svinene — 78,858 dito.

Køerne — 213,576 dito.

Dette er en stadig Gjenstand for Debatter i Sverige, hvorvidt Brænderier paa Landet ere til Gavn eller ei for Eiendommene; Nykterhets- (Maadeholds-) vennerne fordømme naturligviis Brændeviinsbrænderen aldeles,

og ville gjerne have det betragtet som en Uressag for Menneſkehedens Frelſes Skyld at aflægge Brænderierne. Paa flere af de ſtorre Eiendomme ere Brænderierne ogsaa i de ſenere Aar virkelig nedlagte, ſom fordærvende for Moraliteten; hvor ſmuk denne Dpoffrelſe end er, er det viſnok ikke paa denne Maade Driffældigheden maa ſøges form:ndſket; thi den, der vil have Brændeviin, vil nok vide at ſtaffe ſig det fra Stæderne, hvis det ei er at ſaae paa Landet; høiere Beſkatning for derved at forhøie Prisen paa Brændeviin og gjøre det mindre tilgængeligt for Almuen, forekommer mig ogsaa et meget ſlet Middel; thi abſolut ſkadeligt, maa det dog ei anſees; for den arbejdende Klaſſe i Sverrigs ſtrænge Klima et Gode, naar det nydes med Maade.

Jeg troer ſaaledes, at man vil udrette ſaare lidet baade ved „Nyſterhetsforeninger“ og ved høiere Beſkatning, og at den eneſte rette Maade er ved en bedre almindelig Dplysning at give Almuen høiere og bedre Interesſer; kun Erkjendteſen af, at det at drikke ſig fuld er Svineri, vil kunne afholde den, der ellers maatte have Tilbøielighed til denne Laſt, fra at begaae den. De idelige Forandringer i Beſkatningen af Brænderierne og deraf følgende nødvendige Forandringer af Brænderiredfkaber, har i de ſenere Aar aſtedkommet megen Ulempe for Brænderierne og afſtræffet Mange, der ellers maatte have havt Lyſt dertil, fra at begynde Brænderi; den Mening, ſom man altid hører udtale af Brænderimodſtanderne, at Drankfødringen er den ſtorſte Udelæggelſe for Kreaturerne, at den foraaſager alle Slags Sygdomme o. ſ. v., er ſaa ofte bleven

modfagt, at den vistnok her ikke behøver nogen Modsigelse; anvendt til Maade og anvendt paa en rigtig Maade, ei for varm, ei fordærvet, er Dranken navnlig af Kornbrænding et særdeles sundt Foder, og de uheldige Følger, som Drankfodring skulde have medført, maa have havt deres Aarsag i, at den er misbrugt, givet i for stor Mængde eller paa en urigtig Maade.

Paa Carlslund er af særdeles Interesse „Kornbingerne“ og Torreovnen, eller som den paa Svenskt kaldes „Kian“, til at tørre Sæden paa. En Forklaring af disse vil imidlertid her føre os for vidt; de ville vanskelig forstaaes uden Tegninger; derfor vil jeg, forladende Merite, føre Læseren til Upland, til det nærved Upsala liggende Ultuna, der, skjøndt aldeles i sin Barndom, neppe begyndt, dog maa nævnes, fordi det efter de aandelige og pecuniaire Kræfter, hvoraf det er i Besiddelse, synes at maatte kunne blive en Anstalt af første Rang.

Beliggenheden, $\frac{1}{2}$ Miil fra Upsala, hvorved det har alle en Universitetsstads Fordele, Eiendommens Størrelse c. 338 Td. Land, for Diebliffet under Gaardens Brug, Jordernes forskjellige Bestaaffenhed, og deraf følgende forskjellige Behandling, de tæt til Eiendommen liggende større offentlige Stove, alt dette gjør Eiendommen saa særdeles skikket til det, den ifølge Rigsstændernes Resolution er bestemt til at være, et stort Landbrugsinstitut. Allerede 1842 bestemtes denne Eiendom til Institut, men først Foraaret 1848 kan Institutet siges at have begyndt, idet først da Værlinge modtoges, og først i Efteraaret 1849 modtoges Elever til det høiere

Cursus, da Mangel paa de fornødne Bygninger hidtil havde forhindret disses Modtagelse.

Dette Instituts Formaal er det samme som Degebergs, og Bestemmelserne ved Ultuna i det Væsentlige ei forskjellige fra de for Degeberg vedtagne. Af de faa stedfindende Afvigelser fra Degeberg skal jeg blot udhæve, at alle de Institutet besøgende Elever skulle underkaste sig saavel Afgangssom Afgangseramen; Betingelserne for Dptagelse som Elev i det høiere Cursus synes her at være strængere, saafremt de da ville blive overholdte i den Strænghed, som Bestemmelserne angive, nemlig Plan-Geometrie og Trigonometrie, fuldstændig Arithmetik, Naturhistoriens Elementer, Lydst og Engelsk; enhver, som har underkastet sig Officeers-, Students- eller Landmaalerexamen, er fritagen for Afgangseramen.

Bestyrelsen, der bestaaer af 5 kongevalgte Medlemmer, af hvilke een er Ordførende, for Tiden Landshövdingen i Upsala Pehn, Baron Kråmer, samles hvert Dvartal i et ordinært Møde, og ellers naar den sammenkaldes af Ordføreren til extraordinaire Sagers Afgjørelse. Bestyrelsen paahviler Alt Institutet vedkommende, Ansættelse og Affedigelse af Forstander og Lærere, at bevilge Dptagelse i Skolen af ansøgende Elever, at overvære Examen, kort sagt Alt dets aandelige og pecuniaire Interesser vedkommende. Den er ei lønnet, kun er den tilstaaet 100 Daler Banco aarlig til Skrivematerialier.

Hvad angaaer Eleverne og Lærlingerne, 3: Deeltagerne i det høiere og lavere Cursus, da er Betingelserne for deres Dptagelse med faa alt nævnte Undtagelser

de samme som for Degeberg; et Cursus er her som paa Degeberg 2 Aar, Underviisningsfagene de samme som der. Til October 1849 modtages 24 Elever, hvilke ligesom Lærlingerne ere fra de fjerneste Egne; flere Ansøgende fra Norge og Finland have ei kunnet faae Plads, da alt Pladserne vare optagne af Indfødte.

Saavidt muligt vil hver Elev faae sit eget Bærelse; endeel Bærelser ere indrettede i samme Bygning, hvor Forstanderen boer, endeel i de andre Bygninger, en Omstændighed, som Forstanderen anseer for hensigtsmæssig, da de, naar de ikke alle boe i samme Bygning, ikke saa let fristes til ved gjensidige Besøg at forstyrre hinanden i deres Arbeide.

Lærlingene have to fælles Soveværelser, særdeles hensigtsmæssig indrettede i den Bygning, lidt affides fra Forstanderens Bolig, hvor den praktiske Lærer boer; derimod Læsestue i en Fløi ved Hovedbygningen. I Nærheden af den praktiske Lærers Bygning ligger ogsaa Bærkstederne, særdeles smukt nybyggede i en Stil, som vidner om, at man ikke tænker at drive Redskabfabrikationen i det Smaa.

Smedien har 4 Eser. Paa Fabriken er alt forfærdiget en Deel, saaledes: 1 Decimalvægt for Hornqvæg og Sædlæs af ny Construction. 1 Haffelsesmaskine. 2 Koeskæringsmaskiner. 2 Kloversaemaskiner. 11 Koesaemaskiner. 24 Koeskaffer. 1 Jerntromle. 2 Jernharver. 3 Engelske Plove. 1 Erstirpator. 2 Scarificatorer, og nogle flere mindre væsentlige, alle efter gode engelske Modeller.

Lærlingernes Antal var dengang 16, men er se-

nere completeret indtil 24. For disse saavel som for Elever er 6 Fripladser, som naturligviis kun de kunne erholde, som beviisliggjøre Mangel paa Evne til at betale for sig.

Over $\frac{2}{3}$ af Lærlingerne ere Selveierbønder sønner fra saavel de nærmere som fjernere Provindser; saasom fra Skaane, Smaaland, Nerike, Westmanland, Stokholm, Upsala Lehn og Gestrifland.

Under Hosten og Vinteren have Lærlingerne været beskæftiget i Værkstederne fra Kl. 5 om Morgenen til 4 om Eftermiddagen, og skifteviis tillige gjort Tjeneste i Stalden og ved de øvrige Arbeider paa Gaarden. Hver Maaned er een af Lærlingerne Hølskarl, og sætter de Andre i Arbeide efter Forvalterens Ordre.

Den theoretiske Underviisning har sidste Vinter fra 1 Novbr.—15 April været meddeelt hver Eftermiddag fra Kl. 4—7 $\frac{1}{2}$.

300 Rd. Banco er Betalingen for Eleverne.

De ved Skolen ansatte Lærere ere:

1) Forstanderen, for Diebliffet den velanseete Adjunkt Arrhenius, der selv underviser i Botanik og Agronomi.*)

2) Den praktiske Lærer, Hr. Dahl, der udgaaet som Elev fra Degeberg og senere i en Række Aar har praktiseret paa større Eiendomme i det sydlige Sverrig, vistnok er særdeles skiftet til denne Post. Foruden at lede de praktiske Arbeider har han at læse over Agriculturen,

*) Efter Planen skal Botanik læres af en særskilt dertil udnævnt Lærer og dette Fag besørjes blot midlertidig af Forstanderen.

og har tillige en Forvalters Bestilling med Hensyn til Eiendommens Styrelse.

3) En Lærer i Zoologie og Huusdyrenes Behandling i syg og sund Tilstand, for Diebliffet Hr. Dannstrøm.

4) En Kamrerare eller Bogholder, der har med alt Regnskabsvæsen at gjøre, Udmaalinger og Indmaalinger af Sæd, Ind- og Udbetalinger af Penge, og tillige skal øve Lærlingene i Regning og Bogføring og Eleverne i et mere fuldstændigt Bogholderi.

5) En Haandværksmester, der skal forestaae Værkstederne; denne Bestilling er for Diebliffet betroet til en indfødt Svensk, der i en Række Aar har opholdt sig i England.

Foruden de her nævnte Lærere, som alt under mit Besøg vare ansatte, vare fremdeles bestemte at ansættes, ja ere maaskee alt i Virksomhed:

6) En Lærer i Agriculturchemi og Geognosi,

7) do. i Botanik,

8) do. i Forstvidenskab,

9) do. i Mathematik, Physik og Landmaaling.

Med Hensyn til Ordningen af Deconomien ved Anstalten afviger Ultuna fra Degeberg, idet paa Ultuna er antaget en Deconomus, der imod en vis Betaling, som forskudsvis udredes til ham hvert Halvaar, har at besørge Lærernes, Elevernes og Lærlingernes Bespisning, efter følgende Tart:

For Lærere og Elever pr. Persona 300 Rigsg. (150Rbd.)

— Lærlinge — — 200 — (100 —)

— Dreng og Piger — . — 150 — (75 —)

Ny Række. 12 B. 1 S.

4

Entrepreneuren, som *Deconomus* her kaldes, har selv at forsyne sig med Brændsel, besørge al Opvartning ved Bordene og al Betjening, og har Ret til at modtage for en vis fastsat Priis Melk, Kartofler o. s. v. fra Gaarden; han har tillige 1 Hest fodret og græsset. Saavel Forstanderen som den praktiske Lærer ere gifte og føre særegne Huusholdninger.

Endelig hvad de pecuniaire Midler angaaer, over hvilke *Ultuna* har at raade, da, ihvorvel de ei ere ubetydelige, ere de dog ikke tilstrækkelige. I Aarene fra 1842 til 1848, da Institutet begyndtes, ere Indtægterne aarlig lagte op til en begyndende Capital, der omtrent beløb sig til 30,000 Rigsbankdaler, en Capital, der tilligemed det aarlige Tilskud fra Staten, dog ikke har været tilstrækkelig til at bestride de betydelige Udgifter ved Indretningen af Bygninger for Eleverne, Lærerne og Forstanderen, samt Bærstøberne, Anstæffelse af Besætning og Inventarium.

Bistnok har man i Sverrig handlet urigtigt i at splitte de pecuniaire Kræfter, som af det Offentlige vare bestemte til Oprettelsen af Landvæsens-Instituter, ved at oprette saamange; istedetfor at concentrere Kræfterne mere og derved tilveiebringe Et mere fuldkomment, har man nu faaet flere, som formedelst Savnet af de fornødne Pengemidler, ere mere eller mindre mangelfulde. Man meente at da Localforholdene vare saa forskellige efter de forskellige Steder i Sverrig, maatte Instituter paa flere Steder foretrækkes; maaskee hidrog Jalousi imellem de forskellige Lehn ogsaa Sit hertil, idet et Lehn ikke vilde unde et andet Fordelen af en Landbrugsstole, naar

ikke den samme Fordeel blev det tildeel. Ifølge Rigsdagens Beslutning, bevilgedes til hvert Lehn, som kunde godtgjøre at have en samlet Kapital af 15,000 Rbd. til Oprettelse af en Landbrugsskole, i 10 Aar et Tilskud af 750 Rbd. aarlig til en saadan Skoles Oprettelse. Hidtil ere saadanne Skoler oprettede:

Bed Drup i Skaane,
 Bjädesjöholm i Jönköpings Lehn,
 Sjögesta i Linköpings Lehn,
 Julpa nær Westeraas,
 Väderbrunn i Nykjöpings Lehn,
 Bo i Calmar Lehn,
 Steenstuga paa Gothland,
 Trefors i Bärmeland,
 Riisberga i Nerike.

Alle disse Skoler ere ene og alene beregnede for Menneffer af den arbejdende Klasse og et Cursus ligt det lavere paa Degeberg og Ultuna bliver selvfolgelig ogsaa her gjennemgaaet under Vinterens Løb; isvrigt ere Bestemmelserne ganske liig de for Lærlingene paa Degeberg og Ultuna. Jeg besøgte Julpa, Sjögesta, Väderbrunn og Bo. Väderbrunn, som det, der tiltaledede mig meest, skal jeg med et Par Ord omtale.

Denne Eiendom, en Kungsgård, overlodes alt 1833 til Nykjöping Lehns landoekonomiske Selskab, der alt ved Kammerraad Welanders Testament havde en Sum af 37,153 Rbd. 41 $\frac{1}{2}$ Banco (c. 27,865 Rbd.) som i Forbindelse med Selskabets Kassebeholdning 4,121 Rbd. 45 $\frac{1}{2}$ udgjorde et Grundfond af 41,275 Rbd. 39 $\frac{1}{2}$ Banco. Ved 1841 Mars Rigsdag bestemtes et aarligt Tilskud

af 1000 Rbd. Banco til Drup, Hågervallen, som senere forflyttedes til Zulpa, Sjøgesta, Bjådesfjoholm og Wåderbrunn. Sidste Aar fik bemeldte Institutter et yderligere Tilskud fra Kongen af 1000 Rbd. Banco, som forventes skænket hvert Aar, men imidlertid ei er bevilget under Form af aarligt Tilskud. Bestyrelsen dannes af et Udvalg af Lehnets Landhuusholdningssekskab, bestaaende af 9 Medlemmer; Skolens Forstander Hr. Hjalmar Nathorst, Søn af Secretairen ved Landbrugsacademiet i Stokholm, beklæder Secretairposten. Overoppgiften over denne som over alle Skolerne for Landvæsenlærlinge paahviler nu Landbrugsacademiet, en vistnok særdeles gavnlig Foranstaltning, idet denne vil give Anledning til en større Eigeartethed i Underviisningen, ligesom man ogsaa kan vente, at Landbrugsacademiet vil besørge udarbejdet Lærebøger passende for disse Skoler, og derved gjøre den nu stedfindende trivielle og tidspildende Dikteren overflødig. Ligeledes er ogsaa Overoppgiften over Stamhollænderierne og Stamskæferierne, bort over alt Landbruget Bedkommende, som fra offentlig Side understøttes, nu underlagt Landbrugsacademiet.

Forstanderen, der selv underviser i Hovedfaget, har til Hjælp en Underlærer, der foruden at have Opsigt med Eiendommens Drift, tillige over Lærlingene i Skrivning og Regning. Forstanderen lønnes af Gaarden, der er overladt ham til fri Raadighed, imod at han opfylder de Forpligtelser, der paahvile ham som Forstander. Han er forpligtet til at modtage 12 Fri-lærlinge, som dog aarlig faae en Pengehjælp af

25 Rd. Rigsgjeld, altsaa i de 2 Aar 50 Rd. Rigsgjeld, hvilke imidlertid erstattes Forstanderen ved hver Lærlings Dimission. Foruden disse 12 har Forstanderen Tilladelse til, saafremt Pladsen tillader det, at modtage betalende Lærlinge; for Diebliffet var der 5, betalende 50 Rd. Rigsgjeld aarlig. Aarlig afgaae 6 Frilærlinge. Det første Aars Underviisning er meest praktiff, i Forbindelse med Regning og Skrivning, andet Aar det theoretiske Cursus i det egentlige Agerbrug. I Chemi og Veterinairvidenskab undervises ikke, og det er vistnok ogsaa et stort Spørgsmaal, om det er hensigtsmæssigt i den korte Tid af 2 Aar, at overlæsse Lærlinge, der komme til Institutet med saa Forkundskaber, med saamange forskjelligartede Underviisningsgjenstande, der ofte bidrage mere til at forvirre end til at klare Begreberne.

Hvad Underviisning i Veterinairvidenskab angaaer, burde denne i hvert Tilfælde indstrænke sig til Helbredelse af de ydre Sygdomme, da Lærlingen ved en halv Underviisning i Veterinairfaget let bliver til Dvælsalver, og kan anrette megen og ubodelig Skade.

Oconomivæsenet paa Bäderbrunn er ordnet paa en fra de andre Instituter forskjellig Maade, og fortjener derfor med et Par Ord at omtales.

Hver Fri-Lærling erholder foruden ovennævnte 25 Rd. Rigsgjeld:

2 Edr. 24 Kapper Rug *).

1 — — — Korn.

*) 1 Kappe = $\frac{1}{32}$ Ed.

- = Ebr. 8 Kapper Urter.
 = — 8 — Hvede.
 2 — „ — Kartofler.
 = — 4 — Salt.
 3 \mathcal{R} Silb.

$\frac{1}{4}$ Kande sød Mælk daglig samt $\frac{1}{4}$ Rd. stummet Mælk fra 1ste Mai til 1ste November.

15 Rd. Rigsgjæld til ferstt Kjød, Grise, o. s. v.

Betalende Lærlinge erholde det Samme, som Frilærlingene, naturligviis med Undtagelse af Pengebeløbet 25 Rd. Rigsgjæld aarlig.

Til deres Huusholdning lønner Gaarden en Pige med 30 Rd. Rigsg. og Fødevarer som Lærlingene. Ligeledes leverer Gaarden Brændsel, Møllereiser, Lys og Huusgeraad.

Denne Methode er unægtelig særdeles hensigtsmæssig paa en mindre Gaard, hvor en særegen Entreprenur ei kan ventes erholdt, og Forstanderen gjerne vil være fri for Uleiligheden og Ubehagelighederne ved Bespiisningen; jeg har troet at burde omtale denne Methode, at løse den Knude, som jeg fra min Erfaring paa Rødding Høistole veed ikke er den letteste at løse.

Väderbrunn har været bekjendt for at levere særdeles udmærkede Redstaber til Salg: den Haandværksmester, som nu forestaaer Fabrikken paa Ultuna, har ogsaa tidligere været paa Väderbrunn.

Bygningerne paa denne Eiendom lade meget tilbage at ønske, Besætningen bestaaer af lutter smaae svenske Køer.

Det vilde føre mig forvidt at give en detailleret Beskrivelse af de andre mindre Skoler, og det behøves heller ikke; de ligne hinanden temmelig i Anlægget, og Forskjellen synes mere at udgaae fra de forskjellige Personer, som staae i Spidsen for Skolerne.

Af ovennævnte Fremstilling vil det sees hvormeget der i Sverrig er gjort fra det Offentliges Side i denne Retning til Agerbrugets Fremme i Sammenligning med hos os, og Paaskjønnelsen fra Folkets Side har sit bedste Beviis i, at alle Skolerne ere fuldt besatte; det er glædeligt at see den Interesse, der i de senere Aar er vaagnet i Sverrig for Agerbruget baade hos den mere og den mindre dannede Klasse, hvorledes hos den Første er fremkommen en Kappelyst i at overgaae hinanden, det være sig enten ved en smuk Dvægstamme, et smukt Skæferi, nyere Redstaber eller nye Arbeidsmetoder, og hos den Sidste Lyst til at fremvise smukt udført Arbeide, god Pløining eller hvilket som helst andet veludført Arbeide, en Lyst, som navnlig er vaagnet fra den Tid Landbrugsskolerne ere oprettede. Ofte har vel denne Kappelyst sin Grund i Forsængelighed, ofte er den en Modesag, og ligesom flere Aar tilbage Skæferivæsenet var det, som især var Gjenstand for almindelig Interesse, ligesom man dengang kappedes om at indføre spanske Faar til Landet, saaledes er det nu navnlig Ayrshire-Køer og i det hele engelske Dvægracer, som i Mængde indføres saavel af Staten som af Private. Med al Respect for de svenske Landbrugeres Sanddrubed, maa jeg her udtale den Overbeviisning, at man ikke altid ganske kan

stole paa Dpgivterne med Hensyn til Melkeudbyttet af de engelske og idethede fremmede Dvægracer, som i de senere Aar ere indførte; Mangel paa omhyggelig Melkeopmaaling og Control er Aarsag i, at man ofte ikke ret veed, hvormeget Hollænderierne give; den Fremmede, der spørger, og som man nødig vil lade Svar skyldig, faaer da ofte til det Utrolige grændsende Svar i denne Retning; og man kommer da snart til den Overbeviisning, at slige Dpgivter ikke ere at bygge paa. — Foruden i denne Retning er paa saamange andre Maader virket for Agerbrugets Fremme, og Følgerne af Statens og Folkets stigende Interesse for denne Erhvervskilde rober sig alt meget i den stigende Exporteren af Producter.

Iblandt Andet fortjener her at nævnes Stutterierne paa Strømsholm og Dittenby paa Vland, og foruden disse de i de senere Aar oprettede Stamhollænderier og Stamskæferier. Hvad Stamskæferierne angaaer, da har Hr. Skæferidirekteur Hofman (Bang) i et tidligere Hefte af Tidsskrift for Landoeconomie (4de Bindes 3die Hefte, 1842) omhandlet denne Gjenstand fuldstændigere og med mere Sagkundskab, end jeg skulde have været istand til.

Hvad Stamhollænderierne angaaer, da udarbejdes af en i det Diemed sammetraadt Committee et Forslag, ifølge hvilket Stamhollænderier skulde oprettes i 8 forskellige Districter af Riget.

1ste District. Jordberga i Malmøhuuslehn.
 Ayrshirerace. Stammen opfattes her i
 October 1847. Paa et jevnt godt Foder mal-

fede de bedste Quier 130 à 160 svenske Rander*) første Maaned efter Kælningen, og Gjennemsnits-Udbyttet af alle Køer var 106 Rdr. maa- nedlig.

2det Distrikt. Djupadal i Bletingen, hvorfra det senere flyttedes til Bjørnø i Calmarlehn. Pembrokshirerace. Gjennemsnits-Melke- udbyttet i første Maaned efter Kælningen 75 Rdr. pr. Ko. Da Baron Brede paa Djupadal fordrede nogen Erstatning, fordi det var lutter Quier, af hvilke han ikke strax havde nogen Indtægt, og man ei vilde tilstaae denne, opsa- des det og forflyttedes til Bjørnø i Calmarlehn.

3die Distrikt. Bergquara i Skaraborgslehn. Pembrokshirerace, gav i første Maaned efter Kælningen i Gjennemsnit 119 Rdr.

4de Distrikt. Store Halla. Skaraborgslehn. Ayrshirerace. Gjennemsnits-Udbyttet første Maaned efter Kælningen 67 Rdr.

5te Distrikt. Riisberga. Drebrolehn. Ayr- shirerace. Denne Stamme opfattes her i 1846. Blodstaldning var temmelig almindelig imellem de om Foraaret 1847 kalvende Quier, og 2 døde. 17 Køer gave i Gjennemsnit hele Aaret om 619 Rdr.; de bedste have givet 770 Rdr. i Aaret. Paa en Auction afholdt paa dette Stambollænderi blev en ældre Tyr og 7 unge Tyre solgte for 1408 Rd. Banco, er 1056 Rdd.

*) Svensk Rande = 2,71 danske Potter.

6te Distrikt. Lindholmen i Södermanland. Akgauerrace. Opsat 1846. De bedste Dyr have kun givet 450 à 500 Rdr. aarlig.

7de District. Ultuna i Upland. Ayrshirerace. Opsat i October 1847. Gjennemsnits-Melkeudbyttet i første Maaned efter Kalvningen 130 Rdr. De bedste gave 140 à 150 Rdr. En Quie, som kalvede i October 1847, havde i eet Aar givet 980 Rdr. Mælk.

8de Distrikt. Westernorrlands Lehn. Voigt-Länderrace. Opsat 1846. Aarligt Gjennemsnitsudbytte pr. Ko 386 Rdr.; de bedste gave 590 à 665 Rdr.

Nedenstaaende Tabel udviser Kalvningsforholdene paa de forskjellige Stamhollænderier.

Ungkreaturer fødte 1847 og 1848:

Datum.		Fødte 1847.		Fødte 1848.		Summa.	
		Eyre.	Quier.	Eyre.	Quier.	Eyre.	Quier.
1	Jordberga . . .	—	—	7	1	7	1
2	Djupadal . . .	—	—	4	4	5	6
-	Bjørns	—	—	1	2		
3	Bergquara . .	—	—	12	5	12	5
4	Halla	—	—	6	5	6	5
5	Riisberga . . .	11	5	7	4	18	9
6	Lindholmen . .	5	4	2	7	7	11
7	Ultuna	—	—	6	4	6	4
8	Johannisberg .	2	7	5	3	7	10
		18	16	50	35	68	51

Af ovenstaaende Opgivelse vil man see, at Melkeud-

byttet paa de forskjellige Stamhollænderier er meget forskjelligt, ikke allene efter de forskjellige Racer, men selv imellem f. Ex. Ayrshirestammen paa en Gaard og Ayrshirestammen paa en anden. Hvori dette nu ligger, om i en mindre god Stamme paa den ene end paa den anden Gaard, eller i en forskjellig Fodring eller Pleie, er vanskeligt at sige; jeg maa kun beklage, at jeg ikke kan tilføie nogen Fodertabel, der ellers vilde tjene til Sammenligning og Oplysning.

Reglementet for Stamhollænderierne er følgende:

§ 1.

Forpligtelse for Besidderen at holde Racen reen og ved godt Hulb.

§ 2.

Alderen til Parring for Tyren 2 Aar, for Quien 1½ Aar.

§ 3.

50 Koer for hver Tyr.

§ 4.

Omhyggelig Behandling, godt kraftigt Foder for de yngre Dyr.

§ 5.

Besidderen skal holde nøie Register over Stammen, Alder, Bedækning, Kalvning, Afkastning og Fodermængde.

§ 6.

Af Hollænderibestyrelsen udvælges de til Complettering af Stammen nødvendige Dyr og de bestemte Procenter.

§ 7.

I de første 3 Aar erholder Besidderen af Dyrene

ingen Erstatning for Hollænderiet, i det derpaa følgende Aar 3 fuldvorne Dyr mellem 1½ og 3 Aars Alder, og siden aarlig 1 Dyr. De øvrige Dyr sælges ved Auction.

§ 8.

Aarlig Auction over de fuldvorne Dyr.

§ 9.

De til Kronen bestemte Procent af Dyr sælges ved denne Auction.

§ 10.

Alle fra Hollænderiet udgaaende Dyr, der af Bestyrelsen erkjendes at være gode Tillægsdyr, mærkes med et særstilt Mærke. Ingen Tyr under 2 Aar, og ingen Quie, som ei er ret bedæffet, maa udgaae fra Hollænderiet.

§ 11.

Tilladelse indrømmes dem, der have Opfigt med Stamhollænderiet, til hvad Tid ønskes at faae Afgang til Hollænderiet.

§ 12.

Dyrenes Aflevering i samme eller bedre Stand end ved Modtagelsen.

De følgende Paragraffer 13, 14, 15 og 16 indeholde Bestemmelser med Hensyn til, saafremt man skulde være misfornøiet med Besidderen af Dyrene, Forholdsregler ved Udbrud af smitsom Sygdom i Flokken, Tvistigheder mellem Hollænderibestyrelsen og Besidderen og om Opfigelsestiden.

Det er vistnok et stort Spørgsmaal, hvorvidt man har handlet rigtigt i, at oprette saamange Stamhollæn-

derier af forskjellige Racer i Sverrig; saafremt Hensigten hermed var ved Sammenligning at kunne komme til Afgjorelse, hvilken Stamme der maatte ansees for den meest passende, maatte man stræbe efter snart at komme til en Overbeviisning i saa Henseende; thi den Anseelse, som Kreaturerne og Afkommet af et Stamhollænderi i Almindelighed maa have for Menigmand, bliver Aarsag i, at denne ofte for høie Priser vil kjøbe Dyr ved Stamhollænderiauctionerne, og maaskee faae Dyr, som dog ikke svare til saadan Priis og til det Omdømme, man har næret om dem. Ayrshireracen synes i Almindelighed nu at have Fortrinet for de andre, og Racer som Algauer og Voigtlænderracen ikke længer at burde bibeholdes i Stamhollænderierne.

Førend jeg slutter denne Beretning, finder jeg mig foranlediget til endnu at yttre nogle Ord angaaende dens Hovedæmne, med særligt Hensyn til vort Fædreland.

Man har tidligere, da Taler var om, at en landoekonomisk Lærestalt skulde oprettes paa en af Sors Academies Gaarde, som Grund herimod og overhovedet imod Oprettelsen af Landvæsenstinstituter her i Landet anført, at England og Skotland, der ellers vare vore Forbilleder i landoekonomisk Henseende, ingen landoekonomiske Lærestalter havde. England og Irland have imidlertid i de senere Aar begyndt at slaae ind paa denne Vej; „The Royal Agricultural College i Cirencester“, „Agricultural Training School i Herefordshire“ og „Agricultural Seminary i Grevskabet Londondery paa Templemoyle“ høre til de senere Aars Institutioner, og

i Skotland har jeg paa min i afvigte Sommer der foretagne Reise flere Steder hørt udtalt det Dnsfe, at saadanne Instituter ogsaa der maatte blive tilgængelige for den vordende Landmand; thi om end mangen praktisk Jordbruger gav sig af med og veiledede den eller de ham anbetroede Elever, vare dog de fleste Elever i saa Henseende overladte til dem selv, deels af Mangel paa Evne eller Lyst hos „Farmeren“ til at meddele sig til Andre, deels af Mangel paa Velighed og Tid hertil. Ofte maa altsaa Bedkommende lære dem selv det, de skulde lære, og megen Tid derved gaae tilspilde. For Den, der i en yngre Alder bestemmer sig til at gaae denne Vej, kan det nogenlunde gaae an, Tiden er ei saa kostbar, Legemet udvikles ved det sunde Landliv og efterhaanden vil han ikke alene lære Enkelthederne ved Agerbruget, Brugen af Redskaber o. s. v., men ogsaa faae et Overblik over det Hele; men den, der i en ældre Alder bestemmer sig til denne Levevei, vil i høi Grad føle Manglerne ved paa denne Maade at lære Landvæsenet. Manglen ved ei at kunne søge hen til et Institut, hvor Alt er indrettet paa, i saa kort Tid som muligt at give Eleven Veiledning i Enkelthederne, Overblik over Sammenhængen imellem de forskjellige Details og Dygtighed til i Tiden selvstændig at bestyre en Eiendom; — at for den, der i Tiden skal bestyre en større Eiendom, Tiden kan anvendes bedre, end til daglig i flere Aar at øve sig i alle forefaldende Arbejder, at pløie, saae, høste o. s. v., — troer jeg er indlysende; det er og maa være nok for denne at kunne bedømme Arbeidet, om det er gjort godt eller daarligt; denne Bedømmelses-

Erne faaes lettere og hurtigere paa et velordnet Institut, og der vil paa et saadant tillige være Leilighed til Veiledning i det meget andet Fornødne, som den, der ikke altid er vant til Selvstudier, om end Tiden hertil skulde være til hans Disposition, vanskelig vil kunne tilegne sig uden Veiledning:

Var der i Skotland et større Landvæsensinstitut, vilde foruden andre, vistnok mangen yngre Godseier søge dertil og gjenneengaae et Cursus, og Følgen heraf vilde blive, at en almindeligere Interesse for dette Fag vilde blive vaft i den Klasse, som ved Dygtighed og Indsigt heri paa saamange Maader har det i sin Magt, at virke til Gavn og Velsignelse for de mange den underordnede Menneffer.

En væsentlig Grund til at Skotland uden Instituter er kommet saavidt i landoekonomisk Henseende, ligger i, at den Klasse, der svarer til vor Bondeklasse, Massen af den agerdyrkende Befolkning, i alle Henseender er forskjellig fra denne, undtagen, at dens Hovedbeseftigelse er den samme, som vor Bondestands; den Underviisning, som der nydes i deres Landsbyskoler (parochial-schools) taaler ikke at sammenlignes med Underviisningen i vore, hvor Balles Lærebog paa Ramse er Hovedfaget, at skrive og regne et Bisag, og de øvrige humanistiske Fag i høi Grad underordnede; imedens der Underviisning i de almindelige humanistiske Fag, dertil i Latin og Franssk, bibringes Eleven af dygtige Lærere, som i de senere Aar ogsaa have indført Elementair-Underviisning i Agerdyrkningschemi, hvorved lægges til Grund den meget ud-

bredte lille Bog af Prof. Johnston „Catechismus in Geologi and Chemistry”, hvoraf en dansk Oversættelse kan forventes at udfomme med det Første.

Naar man seer hen til den Associationsaand, som er saa fremherskende i England saavel som i Skotland, i Sammenligning med hos os, hvorledes gavnlige Foreninger dannes i alle Retninger og understøttes af Regjeringen, hvorledes private Stormænd ikke betænke sig paa at anvende store Pengesummer, hvor Talen er om gavnlige Institutioner, interessante Forsøg o. s. v., her i Forbigaaende nævnet den hensigtsmæssige „Agricultural Chemistry Association”, en Forening, som siden 1848 er lagt under det høifkostte Landhuusholdningselskab, hvor Jordanalyser under Prof. Johnstons Bestyrelse foretages for private Mænd, der ønske det; naar vi endelig betragte Skotlands og Englands overordentlige Consumeren og lette Affætning af Produkter, Godsseiernes Anerkjendelse af at lang Forpagtningstid (19 Aar er almindeligt i Skotland, 21 Aar i England) er ligesaameget til deres eget som til Forpagternes Gavn; og dertil disses Billighed til imod Rente og Afbetaling at nedlægge Capitaler i Jorden til „Draining” o. l., som uden Hjælp ere uoverkommelige for Forpagterne — naar man tager Hensyn til alt dette, vil man lettere indsee, hvorledes Skotland i landoekonomisk Henseende, uden Instituter, har naaet det Udvillingstrin, det har naaet; men fordi det alt har naaet en høj Grad af Fuldkommenhed, kan det vistnok blive endnu fuldkommere, og en Autoritet som Prof. Johnston bestyrker os i vor Tro, at til at naae

denne høiere Udvikling, Agerdyrkningsinstituter ere paa rette Sted.

Der var endnu meget Andet, der kunde fortjene at omtales, men denne Afhandling har alt nu naaet en større Udstrækning end min Bestemmelse var; det være mig derfor tilladt for denne Gang at standse, for muligviis en anden Gang ved passende Leilighed at komme tilbage til et Emne, der navnlig hos os, hvis vigtigste Erhvervsfilde Agerbruget er, maa have særlig Interesse, og disse Linier være da sluttede med det Dulle, at vi med Sverrigs og andre Landes Exempel for Die maae komme i Besiddelse af et større Agerdyrkningsinstitut, vort agerdyrkende Land værdigt, et Institut, hverken paahængt den ene eller anden alt bestaaende Anstalt, ligesaa lidt Veterinairsskolen som Politeknisk-Anstalt, men — et selvstændigt Institut, paa en dertil passende Landeiendom, indrettet saaledes at: baade den mere dannede Klasse og Bondeklassen kunne nyde Fordeel af det; om i denne Henseende det gamle Ordsprog gielder: at Noget er bedre end Intet, troer jeg ikke; og kunne vi paa Grund af Forholdene kun faae „Noget, bedre end Intet“, om man end vilde troste sig med, at en saadan Indretning blot skulde være forbigaaende indtil bedre Tider — da hellere vente endnu de Aar, og saa erholde Noget, der ikke betingelsesviis er godt, men i Sandhed kan ansees for at afhjælpe det Savn, vi i denne Henseende saalænge og forlænge have følt.